

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΘ' ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308

1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1990

ΑΡΙΘ. 4

— ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ —

Εὐαγγελίου Δ. Θεοδώρου,
Τὸ νόημα τῶν ἱερῶν Εἰκόνων. — Μη-
τροπ. Πατρῶν Νικοδήμου,
Μηνύματα Τριφιδίου. — Ἀρχιμ. Γ. Π.
Στέφα, Ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ ἐ-
χθροῦ. — π. Ἀντωνίου Ἀλεξί-
ζοπούλου, Οἱ αἱρέσεις εἰσβά-
λουν... Ἡ Ἐκκλησία; — Ἐπισκόπου
Ἀχελώου Εὐθυμίου, Τὸ ἱερα-
τικὸ ἔνδυμα. — Ἀρχιμ. Παύλου Ἀ-
θανάτου, Ἡ Γέννησις τοῦ ἱ.
Χριστοῦ εἰς τὴν Ἀγιογραφίαν. —
Κων. Ρ. Ἀθανασιάδης, Πρόσ-
κλησις καὶ προσταγή. — Λάμπρου
Κ. Σκότζου, Οἱ ρίζες τῶν
καρναβαλικῶν ἑορτῶν. — Ἐπι-
καίρα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθῆναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλ.
72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυ-
πογραφείου: Ἰωάννης
Μιχαήλ, Ἀριστοτέλους 179,
112 51 Αθῆναι.

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Ἡ Κυριακὴ Α' τῶν Νηστειῶν (τῆς Ὁρθοδοξίας), κατὰ τὴν ὁποία «ἀνάμνησιν ποιούμεθα τῆς ἀνασιγηλώσεως τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν Εἰκόνων», μᾶς ἐπενθυμίζει τὸν διδασκικὸ καὶ τὸν λειτουργικὸ χαρακτῆρα τους.

Ὁ διδασκτικὸς χαρακτῆρ τῶν ἱ. Εἰκόνων γίνεται αἰσθητὸς σὺν τοῖς ἱ. Εἰκόνας μὲ τὰ χρώματα, τὰς ψηφίδες καὶ τὰς ἀναγωγικὰς ἐποπικὰς μορφὰς τους, ποὺ ἀπευ-
θύνονται σὺν τῷ μᾶτι, μεταδίδουν ἀκόμη καὶ σὺν ἀγραμμάτους τὰ ἴδια μηνύματα, ποὺ ἀπευθύνονται σὲ μᾶτις ἢ αὐτιά μὲ τὸν γρα-
πτό ἢ προφορικὸ λόγον. Παρουσιάζουν τὰ κύρια γεγονότα τῆς σω-
τηρίας καὶ τὰ πρότυπα τῆς εὐσεβείας καὶ χρησιμεύουν ὡς μέσα διδασχῆς, πνευματικῆς οἰκοδομῆς καὶ ἀφνίσεως εὐσεβῶν αἰσθη-
μάτων, διαθέσεων καὶ ἀποφάσεων τῆς βουλήσεως. Χαρίζουν σὴν
ψυχὴν φτεροῦρες, γιὰ νὰ ἀνέρχεται ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν ἐπιγείων
σὴν ὑπερβατικὴν σφαῖρα τῶν ἐπουρανίων.

Ὁ Μ. Βασίλειος τονίζει, διὸ «ὡς γὰρ ὁ λόγος τῆς ἱστορίας διὰ τῆς ἀκοῆς παρίσται, ταῦτα γραφικῇ σιωπᾷ διὰ μιμήσεως δείκνυσιν» (Migne Ἐ.Π. 31, 509). Κατὰ τὸν Ἰωάννη τὸν Δαμα-
σκηνό, «ὡς εἰκόνας τῶν γεγονότων ἐναρέτων ἀνδρῶν πρὸς μνήμην καὶ ζῆλον ἡμῶν πόθῳ ἀναγράφονται» (Migne Ἐ.Π. 94, 1344). Ὁ ἴδιος ἱερός πατὴρ τονίζει, διὸ οἱ ἱ. Εἰκόνας εἶναι «ἀσκήτοι κήρυκες, ἐν ἀήχῳ φωνῇ τοὺς δοῶντας διδάσκου-
σαι καὶ τὴν ὁραὴν ἀγιάζουσιν» (Migne Ἐ.Π. 94, 1265 - 1268). Αὐτὸς ὁ Δούθηρος ἀναγνώριζε τὸν διδασκικὸν χαρακτῆρα τῶν ἱ. Εἰκόνων καὶ δεχόταν, διὸ «εἶναι καλὸ νὰ ὑπάρχουν διδασκικὰς εἰ-
κόνας, γιὰ νὰ μποροῦν ἀκόμη καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν γνωρίζουν ἀνάγνωσι, νὰ γνωρίζουν τὴν Βίβλον καὶ καεῖς νὰ μὴ μπορῇ νὰ
πῇ, διὸ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βρῇ τὸν Θεόν».

Ἀλλὰ τὸ νόημα τῶν ἱ. Εἰκόνων δὲν εἶναι μόνον διδασκικόν. Ἐπὶ πλέον εἶναι καὶ λειτουργικὸ (λατρευτικόν) καὶ μυσ-
ταγωγικόν. Ἡ Εἰκὼν γίνεται μέσον μυστικῆς παρουσίας τῶν
θεῶν καὶ οὐρανίων πρωτοτύπων. Κατὰ τὸν Θεόδωρον Στου-
δίτη «τὸ πρωτότυπον καὶ ἡ εἰκὼν οἷον ἐν ἀλλήλοις ἔχει τὸ εἶναι». Γι'
αὐτὸ σὴν Εἰκόνα «τὸ ἀρχέτυπον... δοῖται καὶ προσκυνεῖται»
(Migne Ἐ.Π. 99, 429). Ὅπως τονίζει Ἰωάννης ὁ Δαμα-
σκηνός, «Χάρις δίδεται θεία ταῖς ὕλαις διὰ τῆς τῶν εἰκονι-
ζομένων προσομοίωσης» (Migne Ἐ.Π. 94, 1264). Ἐπομένως ἡ
Εἰκὼν εἶναι «ὅλη... θείας ἐνεργείας ἔμπλεως» (ἐνθ' ἁνωτ.). Καὶ
κατὰ τὸν ἱερόν Φώτιον, τὰ εἰκονίσματα «οὐκέτι ξύλα... οὐ μὴν οὐδὲ
χρώματα γυμνά τῆς εἰδοποιούσης καὶ παρεδρευούσης δυνά-
μεως τε καὶ Χάριτος οὐκ ἂν ἐννοηθῇ ποτέ· ἅγια δὲ μᾶλλον καὶ τίμια καὶ δεδοξα-
σμένα καὶ σεπτὰ» (Ἰω. Βαλέτιος, Φωτίου... Ἐ-
πιστολαί, ἐν Λονδίνῳ 1864, σ. 402).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΤΟΥ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

Β' ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑΝΥΚΤΙΚΟΥΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ ΣΕΙΡΑ ΠΡΩΤΗ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

4. ΤΗ Γ' ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ (ἐσπέρας)

«Ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν».

Συνήθως σκεπτόμεθα καὶ ἐνεργοῦμεν μὲ κέντρον τὸν ἑαυτὸν μας· μὲ ἄξονα τὰ ἰδικά μας ἐνδιαφέροντα καὶ συμφέροντα.

Τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον σήμερα ὑποδεικνύει τελείως ἀντίθετον τακτικήν. «Ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν», εἶπεν ὁ Κύριος. Νὰ παραμερίζωμεν τὸν ἑαυτὸν μας καὶ νὰ τοῦ ἀρνούμεθα πολλὰ πράγματα, ὅταν κάποιος ἀνώτερον καὶ ἱερώτερον καθήκον τὸ ἀπαιτῇ.

Εἶναι δὲ τὸ παράγγελμα τοῦτο συναφὲς μὲ τὸν Σταυρὸν τοῦ Κυρίου καὶ μὲ τὸ μήνυμα τῆς ἀρχαμένης 4ης ἐβδομάδος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ποὺ τὸ ἐκφράζει τὸ «ἰδιόμελον» τοῦ Κατανυκτικοῦ Ἑσπερινοῦ καὶ ἡ ἱερὰ ὕμνολογία αὐτῆς τῆς ἐβδομάδος.

1. Ἡ ὕμνολογία ἀναφέρεται εἰς τὴν γνωστὴν παραβολὴν τοῦ Κυρίου περὶ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου.

«Ὁ Φαρισαῖος (λέγει ἡ παραβολή) σταθεὶς πρὸς ἑαυτόν... προσηύχετο». Μέσα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνῷ ὑποτίθεται ὅτι προσεύχεται, ἡ στάσις του καὶ τὰ λόγια τῆς προσευχῆς του εἶναι ἀπαράδεκτα. Στέκεται καὶ καμιαρῶναι ἐπιδεικτικά. Καὶ θέλει νὰ στρέψῃ τὴν προσοχήν ὧν εἰς τὸ ἄτομόν του. Οὔτε ὁ ἄγιος τόπος τοῦ Θεοῦ οὔτε ἡ ἱερὰ ὦρα τῆς προσευχῆς τὸν καθηλώνουν εἰς τὸν ὑποτιθέμενον, τοῦλάχιστον, σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον «ἀνέδωκε ἑἰς τὸ ἱερόν προσεύξασθαι». Ἀλλὰ παραμερίζει καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν καὶ κάθε διάθεσιν κατανύξεως καὶ περισυλλογῆς καὶ τὸ παραμικρὸν αἶσθημα ταπεινώσεως καὶ ἀγάπης, διὰ νὰ προβάλῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς τίτλους τῆς... ἀγιότητός του.

Ὁ Τελώνης, ἀντιθέτως, «ἀτενίσαι

τὸ ὄμμα εἰς οὐρανὸν οὐ τολμή». Κλείνεται εἰς τὸν ἑαυτὸν του, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς του. Καὶ «ἐτυπεν εἰς τὸ στήθος αὐτοῦ» ἀναλογιζόμενος τὰς ἐνοχάς του. Ἡ δὲ προσευχή του — μὲ «καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην» — ἀκούεται ἐκ θαθέων ἱκετευτική· «ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ». Ἀποδοκιμάζει καὶ ἀπαρνεῖται ἔτσι τὸν κακὸν ἑαυτὸν του («τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ» Κολ. 3,9)· καὶ μὲ εὐληκρυντὴ μετάνοιαν καλλιεργεῖ τὸν εὐγενῆ πόθον, νὰ προσέλθῃ ἐξ αὐτῆς, μὲ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ἕνας «καινός» (νέος) ἄνθρωπος, ἐξαγνισμένος καὶ καθαρὸς, ὅπως καὶ πράγματι προσήλθεν ἕνας ἄλλος ἑαυτός του «δεδικαιωμένος», κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ.

2. Ἐν σχέσει πρὸς ἡμᾶς, τὸ παράγγελμα τοῦ Κυρίου «ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν» ἔχει ἐπιβεβλημένην ἐφαρμογήν.

α) ὅταν τὸ ἀπαιτῇ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. Τὴν δὲ πρακτικὴν ἐν προκειμένῳ καθορίζει σαφῶς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Ἀποστ. Παύλου:

«δοκιμάζοντες τί ἐστὶν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ» (Ἐφεσ. 5,10).

Δηλ. πρὸ πάσης πράξεως καὶ ἐνεργείας μας, πρὸ πάσης λήψεως ἀποφάσεως ἐπὶ τῶν προβλημάτων καὶ τῶν ἐπιδιώξεών μας, ὀφείλομεν νὰ διερωτώμεθα· τί θέλει ὁ Θεός; τί ὀρίζει ἡ ἀντίστοιχος ἐντολὴ τοῦ ἡθικοῦ νόμου τοῦ Εὐαγγελίου; τί πρέπει νὰ κάνωμεν διὰ νὰ εὐαρεστήσωμεν ἐνώπιόν Του καὶ νὰ μὴ θαυνώμεν τὴν συνειδήσιν μας;

Καὶ ἀναλόγως νὰ πράζωμεν, «συμμεταρτυροῦσθς ἡμῶν τῆς συνειδήσεως» (Ρωμ. 2,15).

β) Ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἐξ ἄλλου, ὀφείλει νὰ εἶναι

διὰ τὸν χριστιανὸν ἀποφασιστικὸς παράγων εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὰς πράξεις του. Ὅταν τὸ «ἴδιον θέλημα» ἡμῶν ἀντιστρατεύεται πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, κατ' ἀνάγκην ἐν ἐκ τῶν δύο θελημάτων θὰ παραμερισθῇ. Ρητὴ δὲ ἀπαίτησις τοῦ Χριστοῦ παραγγέλλει· «οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Ἐν ἐναντία περιπτώσει, ἡ ἐμμονὴ εἰς τὰς προσωπικὰς μας ἀδυναμίας, ἐφ' ὅσον ὁδηγεῖ εἰς ἀθέτησιν τῶν «διαταγμένων» παρὰ Κυρίου, γίνεται αἰτία ἵνα «δι' ἡμᾶς βλασφημηθῇται (ἀντὶ τῆς δοξάζουσης) τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐν τοῖς ἔθνεσιν». Παίρνουν ἔτσι τὸ δικαίωμα οἱ ἄλλοι νὰ λέγουν· ἀφοῦ καὶ οἱ «χριστιανοὶ» κάνουν τὰ ἴδια (καὶ χειρότερα), «τί οὖν τὸ περισσόν», τί παραπάνω ἔχουν αὐτοὶ ἀπὸ ἡμᾶς; Ποῦ εἶναι ἡ ὑπεροχὴ των; Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ ἀξία καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς πίστεώς των εἰς τὸ ἦθος, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ζωὴν των;...

2. Ἀλλὰ ἡ ἐντολὴ «ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν» πρέπει νὰ μᾶς ἐπηρεάξῃ περαιτέρω καὶ ὅταν τὸ καλὴν ἢ ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον.

Συνήθως ὅμως προτάσσονται τὰ συμφέροντα ἢ φιλαυτία καὶ ἡ ἰδιοτελεία μας.

Ἀλλήν πρακτικὴν ἐν τούτοις συνιστᾷ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τοῦ Ἀποστόλου· «μὴ δεῖς τὸ ἑαυτοῦ ζητεῖν, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος». Διότι «ἡ ἀγάπη οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς» (Α' Κορ. 10,24· 13,5).

Διὰ τὰ ἐντοπισθῶμεν εἰς τὴν οἰκογένειαν, ποῖος δὲν γνωρίζει πόσον ψυχραίνεται ἡ ἀγάπη καὶ διασαλεύεται ἡ οἰκογενειακὴ ἁρμονία, ὅταν δὲν ἔχῃ τὸ προβάδισμα ἢ ἀγάπην εἰς τὰς σχέσεις τῶν οἰκείων μεταξὺ των, ἀλλὰ ὑπερισχύουν αἱ ἀντεγκλήσεις, τὰ πείσματα, αἱ ζηλοφθονίαι καὶ τὰ παρόμοια, ποὺ ἐπιφέρουν ἐν συνεχείᾳ ἀντιπαθείας, ἐχθρότητας, ἢ ἀκόμη καὶ μίσση;

Πόσον διαφορετικὰ ἐξελίσσονται τὰ πράγματα μετὰ τὴν ὑποχώρησιν καὶ τὴν μετριοπάθειαν, κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ «ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν», ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἀνέχόμενοι ἀλλήλων ὡς ὁ Κύριος ἡμεῖς» (Ἐφεσ. 4,2)!

3. Καὶ ἡ προσωπικὴ μας ὠφέλεια ἐπιβάλλει νὰ μὴ λησμονοῦμεν τὸ «ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν». Νὰ θυσιάζωμεν δηλ. ὠρισμένα πράγματα, χάριν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης. Εἴτε περὶ δικαιοματίων πρόκειται, ὡς ἐνθυμούμεθα ὅτι «πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει»· εἴτε περὶ ἐπιθυμιῶν καὶ παρορμήσεων, πάλιν ὡς ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι «πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἔγωγ ἐξουσιασθῆσμαι ὑπὸ τινος» (Α' Κορ. 6,12).

Πολλὰ πράγματα εἶναι «στὸ χέρι μας, (στὴν ἐξουσίαν μας), ἀλλ' ὅμως εἶναι προτιμότερον νὰ τὰ ἀγνοήσωμεν, ἐν ἀνάγκῃ, διὰ νὰ μὴ «χαλάσουν οἱ καρδιές» (ἢ ἐνότης, ἢ συνεργασία κ.λπ.). Ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ μὴ ἐξουσιάζουν καὶ ἀλλοτριώσουν τὸ αὐτεξούσιόν μας.

Ἐχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν προσωπικότητά τοῦ νὰ μπορῇ νὰ λέγῃ «ὁ Χρὶς» εἰς τὰς ἀδυναμίας του ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ μὴ ὑποκύπτῃ εἰς ἀμαρτωλὰ ἢ ἄλλα μικρὰ μὲν ἀλλὰ μειωτικὰ τῆς αὐτεξουσιότητός του πράγματα. Ὑποτιμᾶται δὲ πολὺ ἡ αὐτοκυριαρχία μας, ὅταν φθάνωμεν πολλάκις εἰς τὸ σημεῖον νὰ λέγωμεν· «θέλω νὰ κόψω τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἀλλὰ δὲν μπορῶ, μοῦ ἔχει γίνῃ ἐξίς, δευτέρα φύσις! Κυρίως δὲ «πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν δοῦλό ἐστι τῆς ἀμαρτίας» (Ἰω. 8,34).

*

Ἡ σημερινὴ «σταυροπροσκύνησις» μᾶς μεταφέρει ἐνώπιον τοῦ δι' ἡμᾶς σταυρωθέντος Σωτήρος Χριστοῦ, «ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων... ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπὸ ἥκως μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (Φιλιπ. 2, 6-8). Καὶ ὅταν, ὡς ἄνθρωπος, ἔλεγε «προσευχόμενος... πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο», εἶχε τόσον ἀπόλυτον ἀφοσίωσιν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὥστε εὐθὺς ἀμέσως προσέθεσεν· «πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σὺ» (Ματθ. 26,39).

Προηγουμένως, κατὰ τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον, ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητάς Του· «οὐκ ἐστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ» (Ἰω. 15, 20), διὰ νὰ τοὺς προετοιμάσῃ νὰ ἔχουν καὶ αὐτοὶ ἀνάλογον αὐταπάρνησιν καὶ αὐτοθυσίαν, ὅταν θὰ εὐρίσκωνται εἰς ὁμοίας στιγμὰς. Τέλειος δὲ ἐν τούτῳ μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ ἀπεδείχθη ὁ Ἀπ. Παῦλος, διὰ ζωῆς καὶ θανάτου, ὥστε ἡδύνατο νὰ λέγῃ· «Χριστῷ συνεσταύρωμαι. Ὡς δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός» (Γαλ. 2,20).

Θὰ σταυρώσωμεν (νεκρώσωμεν) καὶ ἡμεῖς καὶ θὰ «ἀπαρνηθῶμεν» τὸν κακὸν «ἑαυτόν» μας, τὸν «παλαιὸν ἄνθρωπον», διὰ νὰ εὐαρεστήσωμεν ἐνώπιον τοῦ δι' ἡμᾶς Σταυρωθέντος; Εἴθε.

5. ΤΗ: Δ' ΚΥΡΙΑΚΗ: ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ (ἐσπέρας)

«...Ἦν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ καταπειράσματος ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς».

(Ἐβρ. 6, 19,20)

Εἶναι πολύτιμον ἐφόδιον διὰ τὰ πλοῖα ἡ ἄγκυρα. Εἰς ὥρας τρικυμίας καὶ κινδύνου ἀπὸ τὰ ἰσχυρά ρεύ-

ματα, πού απειλούν την σταθερότητά των, ή άγκυρα τὰ συγκρατεῖ καὶ τὰ ἐξασφαλίζει.

Ἀλλά καὶ ἡ ζωὴ ἔχει τὰς τρικυμίας της. Χρειαζόμεθα λοιπὸν μίαν ἄλλην «άγκυραν... ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν», διὰ νὰ προληφθοῦν ἠθικὰ ναυάγια καὶ συντρίμματα. Ποία εἶναι ἡ άγκυρα τῆς ψυχῆς καὶ πῶς μᾶς προφυλάσσει αὕτη, αὐτὸ εἶναι τὸ θέμα τοῦ σημερινοῦ Ἀποστόλου καὶ τῆς παρουσίας ὁμιλίας μας.

1. Ὁ θεὸς Ἀπόστολος ὀνομάζει «ἀγκυραν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν» τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καὶ ἐλπίδα τοῦ χριστιανοῦ. Οἱ πιστεύοντες δηλ. εἰς «τὸ ἀμετάθετον τῆς θεοῦ» τοῦ Θεοῦ, (ὅτι εἶναι ἀπολύτως βέβαια καὶ ἀσφαλῆ ὅσα ὑπεσχέθη καὶ ἐνήργησε διὰ τοῦ μονογενοῦς Τοῦ Υἱοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν μας), ἔχουν ἀσφαλὲς ἔρεισμα —άγκυραν ἀσφαλῆ— κατὰ τὰς τρικυμώδεις περιπετείας τῆς ζωῆς.

Πράγματι· δι' ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς, ὡς ἀμέσως ἐνδιαφερομένους «κληρονομοῦς τῆς ἐπαγγελίας» αὐτῆς τοῦ Θεοῦ, ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπίς αὐτὴ ἀποτελεῖ «ἰσχυρὰν παράκλησιν» καὶ ἔχομεν βεβαίως προϋποθέσεις «κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος», ἐφ' ὅσον εἶναι ρηταὶ καὶ κατηγορηματικαὶ αἱ διαβεβαιώσεις τοῦ Θεοῦ διὰ «τὴν ἡτοιμασμένην ἀπὸ καταβολῆς κόσμου», διὰ τοὺς δικαίους καὶ εὐσεβεῖς, βασιλείαν Τοῦ. Εἰς ὥρας δὲ δοκιμασιῶν καὶ πειρασμῶν ἔχομεν στήριγμα ἱκανόν, διὰ νὰ μὴ συντριβῶμεν καὶ ναυαγήσωμεν ἠθικῶς.

2. Ἀλλ' ἂς ἴδωμεν ταῦτα ἐν τῇ πράξει καὶ τῇ ἐφαρμογῇ.

α) Ὅταν διαδίδωνται καὶ κυκλοφοροῦν ἐντὸς τῆς κοινωνίας ἰδέαι καὶ θεωρίαι ἀντίθετοι πρὸς τὴν χριστιανικὴν μας πίστιν καὶ τὸν ἠθικὸν νόμον τοῦ Εὐαγγελίου, ὅσοι δὲν ἔχουν τὴν άγκυραν αὐτὴν παρασύρονται ἀπὸ «πονηροὺς ἀνθρώπους καὶ γόητας... πλανῶντας καὶ πλανωμένους» (Β' Τιμ. 3,13)!. Διὰ τοὺς χριστιανούς ὁμως, «ὅν αὖ μὴ παραρρῶμεν», ὑπάρχει ἀσφαλὲς τρόπος· ἡ ἐπαγρύπνησις καὶ ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὸν θησαυρὸν τῆς πίστεώς μας (Ἑβρ. 2,1). Ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπίς εἶναι δι' ἡμᾶς ὡς τὰ δύο αἰχμηρὰ άγκιστρα τῆς άγκύρας· ἀσφαλῆ καὶ ἰσχυρὰ διὰ νὰ μᾶς συγκρατοῦν καὶ νὰ μένωμεν σταθεροὶ εἰς τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας.

β) Ὅταν αἱ ἀνάγκαι τοῦ βίου πιέζουν, ἐνῷ ἐνδεχομένως προσφέρωνται ἐλκυστικὰ ἀναλλάγματα, ἵκανὰ νὰ δελεάσουν πολλοὺς καὶ νὰ τοὺς ἐξωθήσουν ν' ἀρνηθοῦν τὰς χριστιανικὰς ἀρχάς των, μὲ ἀντιπαροχὴν

ἐλπιζόμενα κέρδη καὶ ὠφελείας, μόνον ἡ βεβαία ἐλπίς εἰς «τὸ φθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἀλλ' ἡ τοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν» (Α' Κορ. 2,9) θὰ συγκρατήσῃ καὶ θὰ ἀποτρέψῃ ἀπὸ ἠθικὰς ἀβαρίας. Μόνον ὁ πιστὸς ἔχει τὴν δύναμιν νὰ προτιμᾷ ἀντὶ πάσης θυσίας «τὴν ἀγαθὴν μερίδα... ἣτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτοῦ» (Λουκ. 10,42).

γ) Εἰς ὥρας θλίψεων, ὅταν «οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα» παραπαλοῦν, γογγύζουν, ἀρνοῦνται τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ φθάνουν εἰς ἀπόγνωσιν, «ἡ ἐλπίς οὐ καταίσχυεν» τὸν χριστιανὸν (Ρωμ. 5,5). Ἀλλ' ὑποτάσσεται ἀγογγύστως εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι βέβαιος ὅτι ἡ ὑπομονὴ του θὰ ἀμειψθῇ· καὶ θὰ ἐπιβραβευθῇ μὲ τὴν ἐκδασιν πού θὰ ἐπιτρέψῃ ὁ Θεός, πάντοτε «ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ» (Ἑβρ. 12,10). Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν» θαρύνουν εἰς τὴν ἀξιολόγησιν τῶν συνειδητῶν χριστιανῶν.

δ) Καὶ ἐν ὥρᾳ πειρασμοῦ, εἴτε τῶν νέων εἴτε τῶν δελεαζομένων καὶ ἐπηρεαζομένων ἐξ οἰασδήποτε προσδοκωμένης ἀπολαύσεως ἢ ὑλικοῦ συμφέροντος, πάλιν ἡ προοπτικὴ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀναγκαιεῖται καὶ προλαμβάνει πολλὰς πτώσεις καὶ ἀμαρτωλὰς ἐνεργείας· καὶ σώζει ἀπὸ τὰ δάθηρια «ὁ ψῶνις τῆς ἀμαρτίας».

3. Ἡ άγκυρα τοῦ πλοίου ποντίζεται εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης. Ἀλλ' ἡ άγκυρα τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος εἰσέρχεται εἰς τὸν οὐρανόν· «εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς».

Διὰ τοῦτο εἶναι πολὺ ἐποικοδομητικὸν νὰ στρέφωμεν πρὸς τὰ ἄνω τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας, πρὸς τὸν οὐρανόν, πρὸς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὅποιος «πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθε», διὰ νὰ ἀκολουθήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν πρὸς τὰ ἄνω πορείαν· τὴν ἀνοδικὴν πορείαν τῆς ἀγιότητος καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς.

Εἰς τὸ ταξίδιον τῆς ζωῆς δὲν εἶναι μόνον τέρμα καὶ προορισμὸς ὁ οὐρανὸς καὶ «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Ἀλλ' εἶναι καὶ ἡ χώρα ἀπὸ τὴν ὁποίαν μᾶς ἔρχονται συνεχῶς μηνύματα καὶ κλήσεις ὕψηλαί. Καὶ ἐνισχύσεις ἄνωθεν. Ἐμπνεύσεις πρὸς μίαν ἄνωτέραν ποιότητα ζωῆς· καὶ βοήθεια καὶ τόνωσις. Ἀπὸ ἐκεῖ κατέρχεται πρὸς ἡμᾶς ἡ θεία Χάρις· καὶ «πᾶν ὀνύχημα τέλειον,

Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΕΧΘΡΟΥ

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΣΤΕΦΑ

3. Δὲν χορταίνει ποτέ.

Ὁ ἐωσφόρος δὲν ἐκανοποιήθηκε μὲ τὴν πρώτη αὐτῇ ἐπιτυχία του. Δὲ σταμάτησε στὴν πρώτη του νίκη. Συνεχίζει τὶς προσπάθειές του γιὰ νὰ σημειώσει καὶ ἄλλες ἐπιτυχίες καὶ κατακτήσεις. Ὁ παμπόνηρος δὲ χορταίνει ποτέ, ὅπως ποτέ δὲ χορταίνει καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς τὴν ἁμαρτία, γι' αὐτὸ καὶ τὴν ἐπαναλαμβάνει. Μάλιστα γιὰ νὰ ἐπιτύχει τὰ σχέδιά του κινεῖται μὲ κάθε τρόπο θεμιτὸ καὶ ἀθέμιτο. Περισσότερο χρησιμοποιεῖ πλάγια μέσα. Γιὰ νὰ ἐξαπατήσει καὶ παραπλανήσει τὸν ἄνθρωπο «μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός» (Β' Κορ. ια' 14). Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ συγγραφεὺς τῆς Κλίμακος σημειώνει σχετικὰ, ὅτι «θέλοντες οἱ δαίμονες νὰ μᾶς ρίψουν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, δὲν ἀρχίζουν ἐκ κακοῦ λογισμοῦ διὰ νὰ μὴ τὸ γνωρίσωμεν καὶ τὸ φύγωμεν· ἀλλ' ἀρχίζουν ἐνίοτε καὶ ἀπὸ τὸν καλὸν λογισμόν, καὶ κατ' ὀλίγον μᾶς θυθίζουν καὶ εἰς τὸν κακόν»².

Γεγονὸς εἶναι ὅτι ὁ πανοῦργος ἐπιτυγχάνει συχνὰ πολλὰ νίκες. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει σωστὴ καὶ συνεχὴ ἐπικοινωνία μὲ τὸ Θεό, οἱ νίκες του εἶναι πρὸ σίγουρες καὶ πρὸ πολλές. Συμβαίνει ἀκόμη νὰ πράττει ὁ ἄνθρωπος πράγματα ποὺ δὲν ἤθελε ποτέ νὰ διαπράξει. Ὁ ἐχθρὸς, δυστυχῶς, κατορθώνει καὶ ἀχρηστεύει τὴν κρίση τοῦ ἀνθρώπου. Νεκρώνει τὴν ἀγωνιστικότητά του καὶ παραλύει τὴ θέλησή του. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὰ τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ποὺ ἀναφέρονται στὴν πραγματικότητα αὐτή. Ἐχει γράψει στὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή του: «ὁ γὰρ κατεργά-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 55 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 τεύχους.

2. Ἰωάννου Συναῖτου, Κλίμαξ. Ἐκδόσεις Α. Ε. Παπαδημητρίου. Ἀθῆναι. Λόγος ΚΣΤ' περὶ Διακρίσεως Λογισμῶν, σ. 335.

ἄνωθεν καταβαίνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων» (Ἰακώβου 1,17).

Πρὸς τὰ ἐκεῖ λοιπὸν αἱ νοσταλγίαι, οἱ πόθοι καὶ τὰ ἰδανικά μας. Ἐκεῖ τὸ δλέμμα καὶ αἱ δλέψεις μας (πρὸλ. Κολ. 3,2). Ἐκεῖ «**ἄ γ κ υ ρ α ν ἔ χ ο μ ε ν τ ῆ ς ψ υ χ ῆ ς ἀ σ φ α λ ῆ τ ε καὶ δ ε β α ί α ν καὶ εἰ σ ε ρ χ ο μ ῆ ν η ν εἰ ς τὸ ἐ σ ώ τ ε ρ ο ν τοῦ κ α τ α π ε τ ά σ μ α τ ο ς, ὅ π ο υ π ρ ό δ ρ ο μ ο ς ὕ π ἔ ρ ῆ μ ῶ ν εἰ σ ῆ λ θ ε ν Ἰ ἡ σ ο ῦ ς**». Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀ μ ῆ ν.

ζομαι οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὁ θέλω τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὁ μισῶ τοῦτο ποιῶ». Καὶ συμπληρώνει στὴ συνέχεια: «οὐ γὰρ ὁ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ οὐ θέλω κακὸν τοῦτο πράσσω» (ζ' 15,19).

Μᾶς ἀποξενώνει λοιπὸν ὁ παμπόνηρος ἀπὸ κάθε καλὸ καὶ μᾶς ὁδηγεῖ νὰ πράττουμε τὸ κακὸ καὶ ἁμαρτωλό. Μάλιστα ἐνῶ συμβαίνει αὐτό, κατορθώνει καὶ ἐπιδρᾶ στὴ σκέψη μας, ὥστε νὰ μὴ καταλαβαίνουμε πάντοτε ὅτι πράττουμε τὸ κακόν. Εἶναι πολλοὶ ἄνθρωποι, ποὺ ἐκτρέπονται σὲ διάφορες ἐνέργειές τους καὶ δὲν αἰσθάνονται κανένα ἀπολύτως ἔλεγχον συνειδήσεως. Ἀντὶ ἐλέγχου ἔρχονται στὴ σκέψη τους διάφορες εὐλογες δικαιολογίες. Ἀλλὰ ἔτσι συνεχίζεται ἡ ἐκτροπὴ τους καὶ ἐπικρατοῦν στὴ ζωὴ τους διάφορες ἀδυναμίες, ὁπότε ἁμαρτάνουν καὶ ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ θέλημα καὶ τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ.

Συχνὰ ἀκοῦμε νὰ λένε πολλοί: «Καὶ τί ἔκανα; Δὲν ἔκλεψα, δὲν ἐσκότωσα, δέν...». Μὲ τέτοιες ὁμῶς δικαιολογίες καθησυχάζουν τὴ συνειδήσιν τους γιὰ διάφορα ἁμαρτήματά τους, ὅπως εἶναι τὸ ψέμα, ἡ κατάκριση, ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ ἄλλου κ.ἄ. Ἀλλοὶ πάλι γιὰ συγκεκριμένες πράξεις τους λένε: «Δὲ θαριέσαι, ἀνθρώπινη ἀδυναμία εἶναι. Τὸ συγχωρεῖ αὐτὸ ὁ Θεός». Ὅμως γιὰ τὶς πράξεις τους αὐτὲς οὔτε μετενόησαν οὔτε ἐξομολογήθηκαν ποτέ. Μάλιστα συνεχίζουν νὰ τὶς διαπράττουν «ἐλαφρᾶ τῇ συνειδήσει». Τέλος ἄλλοι, ἐνῶ διαπράττουν σοβαρὰ ἁμαρτήματα, χρησιμοποιοῦν σὰν ἐλαφρυντικὴ δικαιολογία τὴ φράση: «αὐτὸ εἶναι φυσικό, εἶναι ἀναγκαῖο στὸν ἄνθρωπο». Ὅλες αὐτὲς οἱ δικαιολογίες διευκολύνουν τὸν ἐχθρὸ νὰ τρυπῶναι, νὰ κρύβεται μέσα μας καὶ νὰ ἐνεργεῖ μὲ τοὺς τρόπους του. Μὲ τὶς διάφορες δικαιολογίες καὶ προφάσεις μας ἐκεῖνος καταφέρνει νὰ συνεχίζουμε τὶς παραβάσεις καὶ παρανομίες. Ἐτσι ὁμῶς σημειώνεται ἐμμονὴ στὸ κακόν, ποὺ μᾶς προκαλεῖ ἔξεις καὶ κακὰς συνήθειες. Ἀλλὰ τότε δημιουργεῖται στὸν ἑαυτὸ μας μιὰ δευτέρα φύση καὶ εἶναι πλέον πολὺ δύσκολο νὰ ἀπαγκιστρωθοῦμε ἀπὸ τὰ δίχτυα τῆς ἁμαρτίας. Ὅλα αὐτὰ φέρνουν στὸ νοῦ μας τὴ σκέψη τοῦ Π. Εὐδοκίμου, ὅτι «ἡ προσευχὴ ἐνὸς ἀγίου θὰ ἦταν: Προφύλαξέ μας ἀπὸ κάθε μάταιη θεωρία περὶ τοῦ Κακοῦ καὶ γλύτωσέ μας ἀπὸ τὸν Πονηρὸ»³.

Ὅταν βλέπουμε πρόσωπα νὰ μὴ θέλουν ἢ ν' ἀπο-

3. Π. Εὐδοκίμου, Ἡ πάλη μὲ τὸ Θεό. Ἐκδόσεις Πατριαρχικοῦ Ἱδρύματος Πατερικῶν Μελετῶν. Θεσσαλονίκη 1970, σ. 105.

φεύγουν να εξομολογηθούν· να μὴν ἔχουν διάθεση γιὰ τακτικό ἐκκλησιασμό· να μὴν εὐκαιροῦν γιὰ προσευχή· να μὴ βρίσκουν χρόνο γιὰ λίγη πνευματική μελέτη να εἴμαστε βέβαιοι ὅτι δὲν κατευθύνονται ἀπὸ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ. Τὰ πρόσωπα αὐτὰ κατευθύνονται μὲ πολλή τέχνη καὶ μαεστρία ἀπὸ τὸν ἑωσφόρο. Ἐκεῖνος, ὁ μεγάλος ἐχθρός, ἐνεργεῖ στὴ ζωὴ τους μὲ ἐξαίρετες ἐπιτυχίες. Παρατηρεῖ χαρακτηριστικά ὁ Ἐπίσκοπος Μπριαντσανίνωφ: «Ὁ Σατανᾶς ἐνοικεῖ ἠθικὰ μέσα σ' ἕνα ἄνθρωπο, ὅταν ὁ ἄνθρωπος πράττει τὸ θέλημα τοῦ διαβόλου»⁴.

Ὁ παμπόνηρος ἐχθρός δὲν ἀργεῖ ποτέ, οὔτε ξεκουράζεται. Δίνει παντοῦ καὶ πάντοτε τὸ παρὼν. Καὶ ὅταν εἶναι ἀνεπιθύμητος σπεύδει καὶ διακινεῖται στὴ ζωὴ μας. Δὲ μᾶς ἐρωτᾷ ἂν θέλουμε ἢ ὄχι νὰ δραστηριοποιηθεῖ. Οὔτε μᾶς προειδοποιεῖ πότε θὰ ἔλθει. Κινεῖται παντοῦ ὅπως ὁ ἀέρας, ὅπως τὸ φῶς, ὅπως ἡ ὁσμὴ. Εἰσχωρεῖ ὅπου θέλει σὰν τὰ ἀόρατα μικρόδια. Ἐνεργεῖ ἀθόρυβα καὶ κρυφά, χωρὶς νὰ τὸν παίρνουμε εἰδηση. Ἐνεργεῖ ὅμως ἀποτελεσματικά. Εἶναι ἐχθρός πραγματικός. Δὲν εἶναι οὔτε φάντασμα οὔτε παιγνίδι.

4. Πῶς μπορούμε νὰ τὸν ἀντιμετωπίσουμε.

Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ φοβεροῦ καὶ αἰώνιου ἐχθροῦ μας ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι καὶ πολλὲς μέθοδοι. Ὅπως στὸν ὕλικό πόλεμο οἱ πεπειραμένοι ἀξιωματικοὶ ἐφευρίσκουν πολλοὺς τρόπους γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν ἐχθρό τους, ἔτσι συμβαίνει καὶ στὸν πνευματικό πόλεμο. Οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ὅσοι ἀγαποῦν πραγματικά τὸ Θεὸ καὶ ἔχουν ἀγωνιστικὴ διάθεση, βρίσκουν πολλοὺς τρόπους καὶ ἀποτελεσματικὲς μεθόδους γιὰ νὰ καταφέρουν νὰ διώξουν καὶ νικήσουν τὸν ὑπουλο αὐτὸν ἐχθρό.

Ἀρκετὰ ἔξω ἀπὸ μίαν κωμόπολη, σὲ ἀπομονωμένο σπίτι, ἔμεινε ἕνας λεπρός. Οἱ φιλόανθρωποι τοῦ πύργου καὶ καθημερινὰ τρόφιμα καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα πράγματα. Δὲν τὸν πλησίαζαν, οὔτε ἐρχόντουσαν σὲ ἐπικοινωνία μαζί του. Ὅ,τι εἶχαν τὸ ἀφῆγαν ἢ τὸ πετοῦσαν σ' ἕνα εἰδικὸ χῶρο στὸ προαύλιο τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἐκεῖνος κατόπιν τὸ ἔπαιρνε. Κάποια ἡμέρα ἀντιλήφθηκαν οἱ «φιλόανθρωποι» ὅτι ὁ λεπρός δὲν ἔπαιρνε τὰ ὅσα τοῦ ἐπῆγγαιναν. Ἔδωσαν τὴν ἐρμηνεία ὅτι θὰ ἦταν ἄρρωστος καὶ δὲν μπορούσε νὰ ὀχεῖ ἔξω. Ποιὸς ὅμως νὰ τολμήσει νὰ μπεῖ μέσα στὸ σπίτι καὶ νὰ διαπιστώσει τί συμβαίνει ἢ νὰ τοῦ προσφέρει ὅποιαδήποτε ἐξυπηρέτηση; Ὁ φόβος δὲν ἐπέτρεπε σὲ κανένα. Κάποια στιγμή ἕνας νέος ἐτόλμησε νὰ ξεκινήσει γιὰ νὰ τὸν ἐπισκεφθεῖ. Ὅταν ἐφθασε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ λεπροῦ,

κάμφθηκε καὶ εἶπε νὰ γυρίσει πίσω. Πάλαιψε μὲ τὸν ἑαυτοῦ του ἀρκετὴ ὥρα καὶ κατέληξε νὰ κάνει τοῦτο: Ἔβγαλε ἀπὸ τὸ λαμό του τὸ μενταγιὸν μὲ τὴ φωτογραφία τῆς αἰμνήστης μητέρας του καὶ τὸ ἐπέταξε μέσα στὸ σπίτι. Ἐπειδὴ ἐλάτρευε τὴ μητέρα ἔπρεπε νὰ πάρει πίσω τὸ μενταγιόν. Ὅταν κατόπιν μπήκε στὸ σπίτι γιὰ νὰ τὸ πάρει, εἶδε τὸ λεπρὸ καὶ τοῦ πρόσφερε τὶς περιποιήσεις του...⁵.

Μία μέθοδος ἀντιμετώπισης τοῦ ἐχθροῦ μᾶς ὑποδεικνύει ὁ ὕμνογράφος «κύριος Θεόδωρος». Ἀρκετοὺς ὕμνους του φιλοξενεῖ τὸ βιβλίο τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ φέρει τὸν τίτλο «Τριῶδιο». Παραιφερεῖς μεθόδους μᾶς προσφέρουν μὲ τὴν προσωπικὴ τους ἀγωνιστικότητα πολλὲς μορφές Ἀγίων καὶ Ἀσκητῶν. Σὲ πολλοὺς χριστιανούς τὰ ὅσα συνιστᾷ ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ἰδιαίτερα ἡ Καινὴ Διαθήκη φαίνονται δύσκολα καὶ ἀκατόρθωτα. Τὰ ὅσα προσφέρει ἡ διδασκαλία καὶ ἡ προσωπικὴ ἐμπειρία τῶν ἀγωνιστῶν Ἀγίων — ποὺ ὅλα στηρίζονται στὸ πνεῦμα τῆς Ἀγ. Γραφῆς — εἶναι ὅπωςδήποτε ἐφαρμοσίμα καὶ κατορθωτά, ἐφ' ὅσον πρῶτοι ἐκείνοι τὰ ἐπέτυχαν.

Τί λοιπὸν μᾶς λέγει ὁ ἱερὸς ὕμνογράφος; Σ' ἕνα ὕμνο, ποὺ τὸν συναντᾷμε στὸν Κατανυκτικὸ Ἑσπερινὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας μᾶς συνιστᾷ: «Τρέψωμεν, καὶ νικῶμεν τὸν ἐχθρόν». Τὸ νόημα τῶν προτρεπτικῶν αὐτῶν λόγων εἶναι τοῦτο: Νὰ βροῦμε τρόπο ν' ἀλλάξουμε τὴν πορεία τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ τὸν διώξουμε μακριὰ μας, ὥστε νὰ τὸν νικήσουμε. Ὁ ἱερὸς ὕμνογράφος δὲν ἦταν τυχαῖος ἄνθρωπος. Ἐὰν πρόκει-ται γιὰ τὸν Ἅγιο Θεόδωρο τὸν Στουδίτη, ἦταν μεγάλος ἀγωνιστής, εἶχε ἐξαίρετη μὴρψωση καὶ διέθετε συγγραφικὸ καὶ ποιητικὸ ταλέντο. Στὸν ὕμνο του αὐτὸν δὲν περιρρίξει τὴν ἐκφρασὴ του σὲ μιὰ προτρεπτικὴ καὶ συνθηματικὴ σύσταση. Προχωρεῖ καὶ στὴν κατάλληλη μέθοδο, ποὺ μπορεῖ νὰ δοηθῇ στὴν ἐπιτυχία αὐτή. Ὑποδεικνύει νὰ χρησιμοποιήσουμε τέσσαρες συγκεκριμένους ἀγωνιστικοὺς τρόπους, ποὺ τοὺς ὀνομάζει «μεγάλας ἀρετάς». Ποιοὶ εἶναι αὐτοί;

(Συνεχίζεται)

5. Κ. Κούρκουλα, 500 Πετράδια. Ἀθήναι.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
Στὴ σειρὰ «ΦΥΛΛΑΔΙΑ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΟΣ»

μόλις ἐκυκλοφόρησαν τὰ τεύχη:

★ ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ Ι. ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ ὅπως θιώνεται στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία (τοῦ Βασ. Μουστάκη, †).

★ ΠΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΤΑΙ ΤΟ ΠΕΝΘΟΣ.

4. Ἱγνατίου Μπριαντσανίνωφ, Γιέ μου, δός μοι σὴν καρδιάν. Ἐκδόσεις «Ὁρθόδοξος Κυψέλη». Θεσσαλονίκη 1978, σ. 99.

ΟΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΕΙΣΒΑΛΛΟΥΝ... Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ;

Τοῦ π. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ
Δρ. Θεολ., Δρ. Φιλοσ., Γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

ε) Ἡ εἰσβολὴ τῶν αἱρέσεων.

Ἡ αἵρεσι ἀπειλεῖ τὴν οἰκοδομὴ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἀποδυναμώνει τὸ ὀρθόδοξο φρόνημα, ἐξασθενίζει τὸν δεσμὸ μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τελικὰ ὁδηγεῖ στὴν ἀποκοπὴ ἀπὸ αὐτό. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ προστασία τῶν πιστῶν ἀπὸ τὴν αἵρεσι εἶναι πρωταρχικὴ διακονία τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ αὕτῃ ἡ διακονία πρέπει νὰ γίνεται ὄχι μόνον προληπτικά, ἀλλὰ καὶ θεραπευτικά. Καὶ τὰ δύο εἶναι ἐξίσου σημαντικὰ καὶ ἀναγκαῖα.

Ἡ χώρα μας ἔγινε τὸν τελευταῖο καιρὸ κέντρο αἱρέσεων καὶ παραθρησκευτικῶν ὁμάδων, παγκόσμιον κέντρο ἐνδιαφέροντος τῶν ὁμάδων αὐτῶν. Μερικὲς μάλιστα σχεδιάζουν τὴν οἰκοδομὴ ἐκπαιδευτικῶν κέντρων ἐξορμήσεως γιὰ ὁλόκληρην τὴ Μέση Ἀνατολή.

στ) Ἡ θέσι τῆς Πολιτείας.

Ἡ Πολιτεία δὲν θὰ μπορούσε φυσικὰ νὰ μεταδληθῇ σὲ χομεϊνικὴ «θεοκρατία» καὶ νὰ θελήσῃ νὰ ἐπιβάλῃ μιὰ ἰδεολογία, τὴ δική της ἰδεολογία. Ὅμως τὸ ἑλληνικὸ κράτος δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ ἀδιάφορο μπροστὰ στὸν κίνδυνον ποὺ ἀπειλεῖ τὴν ἐθνικὴ μας ταυτότητα. Τὸ κράτος καλεῖται νὰ καλύψῃ τὶς ἀνάγκες ἐνὸς συγκεκριμένου λαοῦ καὶ νὰ προσδιορίσῃ τὴν πολιτικὴ του ἀνάλογα μ' αὐτὲς τὶς ἀνάγκες. Δὲν μπορεῖ τὸ κράτος νὰ προσδιορίσῃ αὐτὲς τὶς ἀνάγκες, ὅμως ὀφείλει νὰ τὶς διακονῇ. Τὸ ἑλληνικὸ Σύνταγμα προστατεύει τὰ «χρηστὰ ἥθη» ἀπὸ κάθε ἐπιβουλὴ καὶ δὲν διστάζει νὰ περιορίσῃ τὶς «ἐλευθερίες» ὁμάδων ποὺ ἀπειλοῦν τὰ χρηστὰ ἥθη τοῦ λαοῦ (βλ. διδλία μας: «Φραγμοὶ στὴ δραστηριότητα τῆς Σκοπιᾶς», καὶ: «Πνευματικὸς βιασμός» νέες αἱρέσεις μιὰ πραγματικὴ ἀπειλή).

Αὐτὸ ἰσχύει φυσικὰ καὶ γιὰ τὴν «κρατικὴ ἰδεολογία», ἡ ὁποία σὲ καμμιά περίπτωσι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προσκρούσῃ στὰ χρηστὰ ἥθη τοῦ λαοῦ μας. Αὐτὸ σημαίνει πὼς τὸ Κράτος δὲν διαμορφώνει αὐτὰ τὰ χρηστὰ ἥθη, ἀλλὰ τὰ ὑπηρετεῖ! Σ' αὐτὰ τὰ πλαίσια ἀποκτᾷ δικαίωσι καὶ τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ, τὸ ὁποῖο δὲν πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ στὴν «διαμόρφωσι» ἢ τὴν ἐπιβολὴ ἐνὸς «πολιτισμοῦ» τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, ἀλλὰ στὴ διακονία τῶν πολιτιστικῶν ἀξιών τοῦ λαοῦ μας!

Μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια ἡ Πολιτεία ὀφείλει νὰ δρᾷ

προστατευτικά. Ἰδιαίτερα ὀφείλει νὰ προστατεύσῃ τοὺς πολῖτες τῆς ἀπὸ κάθε εἵδους ἀπάτη στὸν νομὸ τῆς προσφορᾶς «θρησκευτικῶν προϊόντων» ἀπὸ μέρους ξένων ὁμάδων. Ἡ «ἐτικέττα» ποὺ φέρει τὸ κάθε «προϊόν» πρέπει νὰ ἀνταποκρίνεται ἀπόλυτα στὸ περιεχόμενο καὶ νὰ μὴ ἐξαπατᾷ. Ἔτσι ὁ καθένας μπορεῖ νὰ ἀποφασίσῃ ἐλεύθερα ἂν θὰ τὸ ἀγοράσῃ ἢ θὰ τὸ περιφρονήσῃ καὶ θὰ τὸ προσπεράσῃ!

Ἡ Πολιτεία μπορεῖ νὰ παράσχῃ τὰ μέσα στὴν Ἐκκλησίαν νὰ ἐπιτελέσῃ ἀπερίσπαστη τὸ ἔργο της. Αὐτὸ δὲν σημαίνει πὼς προβαίνει σὲ «θρησκευτικὲς διακρίσεις», ἀλλὰ πὼς ἐκτελεῖ οὐσιαστικὸ καθήκον, καλύπτοντας βασικὲς ἀνάγκες τῆς πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ. Αὐτὸ δὲν σημαίνει πὼς ἡ Πολιτεία πρέπει νὰ παράσχῃ τὶς ἴδιες δυνατότητες στὶς ἐκατοντάδες ξένες αἱρετικὲς καὶ παραθρησκευτικὲς ὁμάδες, ποὺ ἔφθασαν στὴ χώρα μας μὲ κύριον ἔργο τὴν ἀλλοίωσι τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος τοῦ λαοῦ μας καὶ τὴν ἀντικατάστασι τῆς θρησκευτικῆς του ταυτότητος. Σὲ ὅλες τὶς χώρες τοῦ κόσμου ἡ πλειοψηφία τοῦ λαοῦ διαδραματίζει ρυθμιστικὸ ρόλο σὲ πολλὰ ζητήματα καὶ οἱ ἀνάγκες τῆς ἀπαιτοῦν ἰδιαίτερη μεταχείρισι.

Ἀλλὰ καὶ πάλι σημειώνουμε ἐδῶ πὼς ἡ Πολιτεία δὲν ἀναλαμβάνει τὸ ἔργο τῆς ἰδεολογικῆς ἀντιπαράθεσως. Αὐτὸ εἶναι ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Πολιτεία πρέπει ὅμως νὰ λάβῃ μέτρα στὴν περίπτωσι ποὺ κάποιες ὁμάδες, στὸ ὄνομα τῆς ἐλευθέρας ἀσκήσεως τῆς λατρείας, προσβάλλουν τὰ χρηστὰ ἥθη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἀπειλοῦν τὴ δημόσια τάξι καὶ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα Ἑλλήνων πολιτῶν.

(Συνεχίζεται)

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Στὴ σειρὰ «Ἡ ἉΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΓΙΑ ΣΑΣ ΠΑΙΔΑΚΙΑ» κυκλοφόρησαν σὲ τετραχρωμία τὰ τεύχη:

★ Ἡ ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΒΡΑΑΜ

★ Ἡ ΒΑΠΤΙΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ἐτοιμάζονται τὰ τεύχη:

★ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ ΓΕΝΝΗΣΑΡΕΤ

★ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΩΣΗΦ

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 59 τοῦ ὑπ' ἀρ. 3 τεύχους.

4. ΤΟ ΙΕΡΑΤΙΚΟ ΕΝΔΥΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου
κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Ἡ κοινωνική καὶ πολιτιστική σημασία τῆς ἐνδυμασίας εἶναι δεδομένη. Ἡ διαφοροποίηση δὲ τῆς ἐνδυμασίας ἀναλόγως τοῦ κοινωνικοῦ λειτουργήματος ἀνάγεται στὴν ἐποχὴ τῆς εἰδίκευσης τῶν ἐπαγγελματιῶν, ποὺ ἱστορικά τοποθετεῖται γύρω στὸ 2000 π.Χ. Ἐπειδὴ τὸ ἱερατικὸ καὶ βασιλικὸ λειτουργήμα εἶναι τὰ ἀρχαιότερα, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ πρώτη καὶ ἀρχαιότερη ἐξειδικευμένη ἐνδυμασία εἶναι ἡ ἱερατική. Ὑπάρχουν ἀρχαῖες ζωγραφικὲς καὶ γλυπτὲς παραστάσεις, στίς ὁποῖες οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Βασιλεῖς εἰκονίζονται μὲ ἰδιάζουσες στὸ λειτουργήμα τους ἐνδυμασίες¹.

Στὴ χριστιανικὴ ἐποχὴ, τόσο ὁ Κύριος καὶ οἱ Ἀπόστολοι ὅσο καὶ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἐχρησιμοποίησαν τὰ δύο κοινὰ ἐνδύματα τῆς ἐποχῆς τους: τὸν ἐσωτερικὸ ποδὴρὴ χιτῶνα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ ἱμάτιο. Τὰ δύο αὐτὰ ἐνδύματα ἀποτελοῦν τὴν ἐνδυμασία τῶν χριστιανῶν ἱερωμένων μέχρι σήμερα. Στὴν ὀρθόδοξη ἐνδυματολογικὴ ὁρολογία, τὰ δύο αὐτὰ ἐνδύματα λέγονται, τὸ ἐσωτερικὸ (ὁ χιτῶνας) Ζωστὶκὸ καὶ τὸ ἐξωτερικὸ (τὸ ἱμάτιο) Ράσο. Καὶ τὰ μὲν ἐνδύματα τῆς καθημερινῆς χρήσεως εἶναι μαῦρα, τὰ ἀντίστοιχα δὲ ἱερὰ Ἄμφια, ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν τέλεση τῆς Θ. Λατρείας εἶναι πολυχρώμα καὶ πολυτελῆ.

Ἀντίθετα ἀπ' ὅ,τι συμβαίνει στοὺς κληρικούς, τὸ ἐνδυματολόγιο τῶν λαϊκῶν —ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν— ἀφενὸς παρουσιάζει μιὰ μεγάλη ποικιλία, ἀναλόγως τῶν τοπικῶν παραδόσεων, ἡθῶν καὶ ἐθίμων καὶ ἀφετέρου μεταβάλλεται ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους. Γενικῶς ὅμως στὴν ἐποχὴ μας παρατηρεῖται μιὰ τάση ἀπλούστευσης τοῦ ἐνδυματολογίου, στίς νεώτερες δὲ ἡλικίες ἔχει καταργηθεῖ καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ διαφοροποίηση τοῦ ἐνδύματος μεταξὺ ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν, μὲ τὴν κερδοφόρα διαφήμιση καὶ προβολὴ τοῦ κοινοῦ (unisex) ἐνδύματος.

Λόγω τῆς νέας αὐτῆς ἐνδυματολογικῆς κατάστασης, ἥδη ἀπὸ πολλὰ χρόνια συζητεῖται καὶ τὸ θέμα κάποιας ἀλλαγῆς τοῦ ἐνδυματολογίου τῶν Κληρικῶν. Τρεῖς εἶναι οἱ λόγοι ποὺ προβάλλονται.

Πρῶτον, ὅτι ἡ ἐνδυμασία τῶν κληρικῶν εἶναι ἀναχρονιστικὴ καὶ δύσχρηστη.

Δεύτερον, ὅτι ἡ εἰδικὴ ἱερατικὴ ἐνδυμασία (τὸ ράσο) προκαλεῖ ἐμπόδια στὴν κοινωνικὴ καὶ ποιμαντικὴ ζωὴ τοῦ κληρικοῦ, διότι δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ προσεγγίσει σὲ ὅλους τοὺς χώρους ὅπου συχνάζουν οἱ λαϊκοί, π.χ. ἐργοστάσια, σχολεῖα, γραφεῖα κ.λπ. εἴτε γιὰ λόγους κοινωνικοῦς εἴτε γιὰ λόγους ἄσκησης τῶν ποιμαντικῶν του καθηκόντων.

Καὶ τρίτον, ἡ πολυτέλεια τῶν Ἀμφίων εἶναι ἀντίθετη πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς εὐαγγελικῆς πτωχείας καὶ ἀπλότητος.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ, ὅτι ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία, ἀν καὶ περισσότερο αὐστηρὴ καὶ πειθαρχημένη ἀπὸ τὴν Ἀνατολικήν, ὥστόσο πρῶτη αὐτὴ προχώρησε καὶ δέχθηκε τὴν ἀλλαγὴ τῆς παραδοσιακῆς ἐνδυμασίας τῶν γυναικῶν - μοναχῶν καὶ τὴν κατάργηση τῆς ὑποχρεωτικῆς χρήσης τῆς ἱερατικῆς ἐνδυμασίας ἐκ μέρους τῶν κληρικῶν τῆς (κατὰ τὴ Β' Σύνοδο τοῦ Βατικανοῦ, τὸ 1962).

Πῶς τίθεται τὸ θέμα αὐτὸ στὴν Ὀρθοδοξία² καὶ εἰδικότερα στὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος;

Ἐνα πρῶτο στοιχεῖο, πολὺ βοηθητικὸ γιὰ τὸ θέμα μας, εἶναι ἡ ἐκτίμηση τῆς ἐμπειρίας ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀπόφασης ποὺ πῆρε ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία γιὰ τὴν κατάργηση τῆς ὑποχρεωτικῆς χρήσης τῆς ἱερατικῆς ἐνδυμασίας. Καὶ ἡ ἐμπειρία τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως διαφαίνεται ἀπὸ σχετικὲς μαρτυρίες, εἶναι ἀρνητικὴ. Τὰ στοιχεῖα δὲ ποὺ συνθέτουν τίς ἀρνητικὲς συνέπειες ἀπὸ τὴν κατάργηση τοῦ ράσου στὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία εἶναι τὰ ἑξῆς:

Πρὶν ἀπὸ τὸ 1962, οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ μοναχοὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἔδιναν ἓνα ἰδιαίτερο τόνο στὴ διε-

1. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι τὸ ἐπανωκαλύμματιον τῶν ὀρθόδοξων κληρικῶν καὶ ἰδίως αὐτὸ τοῦ Πατριάρχου Μόσχας προέρχεται ἀπὸ τὸ σχετικὸ ἐνδυματολόγιο τῶν Φαραῶ τῆς Αἰγύπτου, ἐνῶ ὁ ἀρχιερατικὸς μανδύας ἦταν ἐνδυμα τῶν Κινέζων Αὐτοκρατόρων, τὸ ὁποῖον διὰ τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων πέρασε στὸ ἐνδυματολόγιο τῶν ὀρθόδοξων Πατριαρχῶν καὶ Ἀρχιερέων.

2. Στὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ κληρικοὶ φοροῦν τὴν ἱερατικὴ ἐνδυμασία (ράσο - καλυμμαῦχι) μόνο στὸν ἅγιο τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν Ἱ. Ναῶν. Στοιχοὶ δημόσιους χώρους κυκλοφοροῦν μὲ λαϊκὴ ἐνδυμασία, πλην θεοδώρου τοῦ Πατριάρχου. Τὸ ἴδιο καθεστῶς ἱσχύει καὶ στίς ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες τῆς Ἀμερικής.

θνή κοινωνία με την παρουσία τους, την οποία έκαναν αισθητή ή παραδοσιακή τους ένδυμασία. Πολυάριθμοι καθώς ήταν, έδιναν μιὰ άμηση και ζωντανή μαρτυρία του Χριστού και της Έκκλησίας σε όλο το σύγχρονο κόσμο. Καθώς κυκλοφορούσαν στους δρόμους, τα μέσα συγκοινωνίας, τα εκπαιδευτικά και νοσηλευτικά ιδρύματα με το ιερό ένδυμά τους λειτουργούσαν ως κινητά *ί ε ρ α σ η μ ε ι α*. Μαζί δε με τα ακίνητα ιερά σημεία (τους Ίερούς Ναούς, τα πολυάριθμα προσκυνητάρια, τα μνημεία κ.λπ.) έδιναν την αίσθηση της ζωντανής παρουσίας του Θεού και επιβεβαίωναν τη διάσταση του *ί ε ρ ο υ* και του *ά γ ί ο υ* στους έκκοσμηκένους ανθρώπους της εποχής μας. Σε μιὰ εποχή έκκοσμίκευσης και άποίερωποίησης των προσώπων, των άξιων και των κοινωνικών θεσμών και λειτουργιών οι κληρικοί της Δυτικής Έκκλησίας αποτελούσαν τα μοναδικά ιερά σημεία της δυτικοευρωπαϊκής, της άμερικανικής και της διεθνούς κοινωνίας.

Μετά όμως την άλλαγή του 1962, οι κληρικοί άρχισαν να κυκλοφορούν εν μέσω των άλλων ανθρώπων ως λαϊκοί, με αποτέλεσμα να παύσουν να λειτουργούν ως ιερά σημεία και τις δυτικές κοινωνίες να ίσπεδωθεί ένας άπέραντος λαϊκισμός³.

Το δίδαγμα λοιπόν που δαίνει για την Όρθόδοξη Έκκλησία από την άρνητική αυτή έμπειρία της Δυτικής Έκκλησίας είναι σαφές: τ ο ε ι δ ι κ ό ί ε ρ α τ ι κ ό ένδυμα των ό ρ θ ο δ ό ξ ω ν κ λ η ρ ι κ ω ν δέν πρέπει να καταργηθεί. Η μαύρη και ποδήρης ιερατική ένδυμασία ήταν και πρέπει να παραμείνει το ζωντανό ιερό σημείο που ιεροποιεί και καθαγιάζει τον κοσμικό χώρο των όρθόδοξων λαών.

Δέν ίσχύει όμως το ίδιο, κατά τη γνώμη μας, και για τον τύπο της ένδυμασίας των *ε γ γ ά μ ω ν Έ φ η μ ε ρ ι ω ν*⁴. Έδώ χρειάζεται ασφαλώς, όχι κατάργηση, αλλά κάποια *δ ι α φ ο ρ ο π ο ί η σ η* ή *τ ρ ο π ο π ο ί η σ η*. Η άποψή μας αυτή λεπτομερέστερα έχει ως εξής:

3. Έτσι εξηγείται ο μεγάλος σεβασμός, τον όποιο δείχνουν οι ξένοι στους όρθόδοξους κληρικούς, όταν αυτοί επισκέπτονται διάφορες χώρες στο έξωτερικό, φορώντας το ράσο τους. Έχω προσωπική έμπειρία για το θέμα αυτό. Και ένα χαρακτηριστικό περιστατικό: Έλληνας γιατρός, παρουσίασε πρό έτών τον ιερέα πατέρα του στον διάσημο καρδιοχειρουργό Μπάρναντ. Ό ιερέας, για να έντυπωσιάσει ίσως τον μεγάλο χειρουργό, παρουσίασθηκε, φορώντας ένα ζωστικό χρώματος μπλέ σατέν. Όταν όμως τον είδε ο καρδιοχειρουργός είπε: «Μά, οι όρθόδοξοι κληρικοί φορούν μ α υ ρ ο ένδυμα», δίνοντας στον ιερέα ένα μάθημα...

4. Για τους Μοναχούς και Ίερομονάχους, λόγω της κλήσης τους και ιδίως λόγω του τρόπου της ζωής τους (έντός των χώρων των Ί. Μονών ή του Άγ. Όρους) δέν τίθεται άπολύτως κανένα θέμα ένδυματολογίου. Άλλωστε οι μοναχοί μας, έκτός του Ναού και κατά την έκτέλεση των διαφόρων διακονημάτων τους φορούν κυριολεκτικώς ράκη...

Ό τύπος της ένδυμασίας των κληρικών μας —έσωτερικό ζωστικό, έξωτερικό ράσο και καλυμμαύχι— ανταποκρίνεται ασφαλώς σε μιὰ παλαιότερη εποχή. Η ένδυμασία αυτή έχει μεγαλοπρεπή χαρακτήρα και προϋποθέτει ειδικές κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες ζωής που επικρατούσαν στις προτεχνικές και προδομηχανικές κοινωνίες, όπως π.χ. ήταν η κίνηση πεζή (και όχι η μηχανική αυτοκίνηση), άνετοι έσωτερικοί και έξωτερικοί χώροι κ.λπ. Πρέπει δε να παραδεχθούμε ότι στη σημερινή τεχνολογική εποχή οι προϋποθέσεις αυτές δέν υπάρχουν. Από το άλλο μέρος, όλοι συμφωνούν ότι ο σημερινός τύπος της ιερατικής ένδυμασίας δυσχεραίνει την οικογενειακή ζωή και την ποιμαντική εργασία των εγγάμων Έφημερίων των μεγάλων ιδίως άστικών κέντρων.

Το πρόβλημα, κατά τη γνώμη μας, μπορεί να αντιμετωπισθεί με την καθιέρωση *ί ε ρ α τ ι κ ή ένδυμασίας πολλοπλού τύπου*, κατά το υπόδειγμα της στρατιωτικής ένδυματολογίας. Οι άξιωματικοί και οι όπλίτες, ως γνωστόν, έχουν διάφορες στρατιωτικές στολές: μιὰ πρώτη στολή για τις έπίσημες παραστάσεις (τελετές, παρελάσεις κ.λπ.), μιὰ στολή για καθημερινή χρήση και μιὰ στολή για τις πολεμικές έπιχειρήσεις.

Σε άντιστοιχία, θα μπορούσαν να καθιερωθούν πολλοί τύποι ιερατικών ένδυμασιών για τους εν τή κόσμω στρατευμένους εγγάμους κληρικούς, κατάλληλοι και για τις διάφορες ιερατικές, κοινωνικές και ποιμαντικές λειτουργίες τους. Μέσα στά πλαίσια της ιδέας αυτής θα μπορούσαν να καθιερωθούν οι εξής τύποι ιερατικών ένδυμασιών:

α) *Ίερά Άμφια* για την τέλεση της θείας Λατρείας. β) *Πλήρης ίερατική ένδυμασία* (ζωστικό, ράσο και καλυμμαύχι) κατά την παρουσία και ύπηρεσία των κληρικών μέσα στο χώρο των Ί. Ναών. γ) *Μιὰ άπλούστερη ένδυμασία* για τις έκτός του Ί. Ναού ποιμαντικές δραστηριότητες και δ) μιὰ ακόμη περισσότερο *άπλοποιήμένη ίερατική ένδυμασία* για την κοινωνική ζωή των εγγάμων κληρικών (οικογενειακές εκδηλώσεις, ταξίδια, ελεύθερος χρόνος, διακοπές κ.λπ.). Η γενική πάντως αρχή, πάνω στην όποία πρέπει να βασισθεί όποιαδήποτε μετατροπή της ένδυμασίας των όρθόδοξων εγγάμων κληρικών είναι ή διατήρηση της σημασιολογίας του ιερατικού ένδύματος ως ιερού σημείου και ή διευκόλυνση του ποιμαντικού έργου της Έκκλησίας στη σύγχρονη κινητική, πολυλειτουργική και πολυάνθρωπη τεχνολογική κοινωνία.

Ός προς τα *ί ε ρ α ά μ φ ι α*, πρόβλημα δημιουργεί όχι ο τύπος, αλλά ή πολυτέλεια των υλικών

Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΝ*

Του Ἀρχιμ. κ. ΠΑΥΛΟΥ ΑΘΑΝΑΤΟΥ

8. ΟΙ ΜΑΓΟΙ*.

Οἱ Μάγοι δὲν ἀναφέρονται εἰς τὰς Εὐαγγελικὰς διηγήσεις τῆς Γεννήσεως, οὕτε τοῦ Ματθαίου (α' 18-25), οὕτε τοῦ Λουκᾶ (6' 7-11). Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματ-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 54 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 τεύχους.

*) Μάγοι, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἦτο ἰδιαιτέρα τάξις ἢ φυλὴ τῶν Μήδων. Ἀπὸ τὴν φυλὴν αὐτὴν προήρχοντο οἱ Ἱερεῖς, οἱ ἀστρολόγοι καὶ γενικῶς οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τοὺς ἀστέρας καὶ τὰς πιθανὰς αὐτῶν ἐπιδράσεις ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Μάγοι, ἐπίσης, ὠνομάζοντο καὶ οἱ Ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ Βάαλ εἰς τὴν Ἀρχαίαν Βαβυλωνίαν. Μάλιστα δὲ οἱ Ἱερεῖς τῆς κατηγορίας αὐτῆς εἶχον φήμην σοφοῦ καὶ ἠσυχολοῦντο καὶ μὲ ἀστροφικὰς παρατηρήσεις ἐν σχέσει πρὸς τὴν τύχην καὶ τὰ πεπραγμένα τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὸν λαὸν τῶν Μήδων προήρχετο ἡ φυλὴ τῶν Μάγων, ὡς ἐλέχθη. Οἱ Μάγοι ἦλθον καὶ εἰς τὴν Περσίαν, δι' ἧς καὶ κατὰ τὴν παράδοσιν «ἐκ τῆς Περσίας ἔρχονται τρεῖς Μάγοι μὲ τὰ θῶρα». Μάγοι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην «ἦσαν διδάσκαλοι καὶ σοφοί, ἀνῆκαν εἰς τὴν τάξιν τῶν Ἱερέων καὶ ἐκαλλιεργοῦσαν τὴν ἀστρολογία» (Δ. Κωτσάκη, ἔ.δ., σελ. 18). Ἡ ἀστρολογία τότε δὲν ἦτο καθαρὰ ἐπιστήμη μὲ τὴν σημερινὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ «ψευδεπιστήμη ἢ ὅποια παραδέχεται τὴν ἐπίδρασιν τῶν σχημάτων ὁμάδων ἀστέρων... ἐπὶ τοῦ προσορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου» (αὐτόθι, σελ. 18). Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἡ ἀστρονομία διεισροφώθη ὡς πραγματικὴ ἐπιστήμη ἀπὸ τὸν «βον ἔως 2ον αἰῶνα π.Χ., πού ἐμελετοῦσε τοὺς ἀστέρας, διὰ τὰ εὐρὴ νόμους, πού τὸ κυβερνοῦν». Οἱ Μάγοι, λοιπόν, ἦσαν οἱ πλέον εἰδικοί εἰς τὸ νὰ διαγνώσουν εἰς τὸν οὐρανὸν ἑκτακτον καὶ ἐξαιρετικὸν τι ἀστρονομικὸν φαινόμενον τὸν καιρὸν τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου. Ἡ αἰφνιδια ἐμφάνισις καὶ ἡ ἀσυνήθης καὶ ἐξαιρετικὴ λαμπρότης τοῦ Ἀστέρος προεκάλεσαν

θαῖος μετὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῆς Γεννήσεως, ἀμέσως ἀναφέρει, «Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ Βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱερουσόλυμα λέγοντες· ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἰδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἦλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ»⁵⁰. Συνεπῶς οἱ Μάγοι, τὸ ταξιδίον των καὶ ἡ προσκύνησις των εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, χρονικῶς δὲν συνδέονται μὲ τὴν Γέννησιν, ἀλλὰ ἔφθασαν καὶ προσεκύνησαν τὸν Κύριον πολὺ μετὰ ταῦτα, ἦτοι ὅτε τὸ Θεῖον Βρέφος ἦτο ἤδη «παιδίον» καὶ δὲν ἔμενεν πλέον ἐν τῇ φάτνῃ, ἀλλ' εἰς οἰκίαν. «Καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστήρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ προήγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν ἐστὶν ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον... καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ θῶρα,

ζωηράν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Μάγους, δι' αὐτό, ἄλλωστε, καὶ ἀπεφάσισαν τὸ μακρὸν ταξιδίον των ἀπὸ τῆς Περσίας ἕως τὴν Ἱερουσαλήμ. Μὲ τὸ πλήρες ἐμποδίων καὶ ἄλλων δυσχερειῶν ταξιδίου των αὐτὸ ἐξεπληρώνατο ἱερὸς σκοπὸς καὶ πόθος τῆς ψυχῆς των, νὰ ἴδουν καὶ νὰ προσκυνήσουν τὸν, καὶ ὑπὸ τῶν Ἑθνικῶν, ἀναμενόμενον Βασιλέα καὶ Μεσσία τοῦ κόσμου.

50. Ματθ. 6' 1-2.

ποῦ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν κατασκευὴ τους, ὅπως εἶναι οἱ ἀκριβὲς στόφες, τὰ χρυσὰ γαλόνια, οἱ χρυσοκέντητες διακοσμήσεις κ.λπ. Ἡ πολυτέλεια δὲ αὕτη παρατηρεῖται κυρίως στὰ ἀρχιερατικὰ καὶ ὄχι τόσο στὰ ἱερατικὰ ἄμφια, τὰ ὅποια εἶναι ἀπλούστερα. Ἀπὸ τὰ ἀρχιερατικὰ δέ, τὰ πιὸ πολυτελῆ εἶναι ὁ Σάκος, ἡ Μίτρα καὶ ἡ Ράβδος. Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθεῖ ὅτι, κατὰ τὴν παράδοσιν, τὸ Σάκος, πού εἶναι ἔνδυμα τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, τὸν διατηρεῖ ὁ Πατριάρχης καὶ οἱ Ἐπίσκοποι μέχρις ὅτου — ὕστερα ἀπὸ χρόνους καὶ καιροὺς — ἀποδοθεῖ καὶ πάλι στὸν Ὁρθόδοξο Αὐτοκράτορα! Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴ Μίτρα. Κι αὕτη ἦταν μέρος τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐνδυμασίας, δόθηκε δὲ τὸ προνόμιον στὸν Πατριάρχη καὶ τοὺς Ἐπισκόπους νὰ τὴ χρησιμοποιοῦν κατὰ τὴ θ. Λατρεία.

Ἡ ἀλλαγὴ ὅμως τοῦ τύπου τῶν ἀμφίων τῶν ὀρθόδοξων κληρικῶν εἶναι ἀκόμη δυσκολότερο θέμα καὶ ἀνήκει στὴν ἀρμοδιότητα εὐρυτέρων συνοδικῶν ὀργάνων, ὅπως εἶναι ἡ Ἐπαρχιακὴ ἢ ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνο-

δος. Γιὰ μιὰ ἄμεση ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος, θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ σημειώσῃ τὰ ἑξῆς:

Πρῶτον, νὰ ἀποφεύγονται τὰ ὑπερπολυτελῆ ἄμφια. Δεύτερον, οἱ φέροντες τὰ ἱερὰ ἄμφια ὀρθόδοξοι λειτουργοὶ (Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς) νὰ τελοῦν μὲ τέτοιον τρόπο τις Ἱερές Ἀκολουθίας, ὥστε νὰ στρέφουν τὴν προσοχὴ τῶν πιστῶν στὴν οὐσία τῶν τελουμένων καὶ ὄχι στὸ εἶδος ἢ τὴν ποιότητα τῶν ἀμφίων τους. Καὶ τρίτον, μὲ ἀπόφαση ἀρμοδίου συνοδικοῦ ὀργάνου, νὰ καθιερωθεῖ ὥστε τὰ δύο αὐτοκρατορικὰ ἐνδύματα — ὁ Σάκος καὶ ἡ Μίτρα — νὰ χρησιμοποιοῦνται μόνο στίς μεγάλες Δεσποτικὰς Ἑορτὰς — Χριστούγεννα, Θεοφάνεια, Πάσχα —, ὥστε τότε νὰ ἐκφράζεται πανηγυρικότερα καὶ ὁ ἱστορικὸς (ἐθναρχικὸς) χαρακτήρας τοῦ Ἐπισκόπου. Γιὰ τίς συνήθειες δὲ ἀρχιερατικὰς λειτουργίας νὰ καθιερωθεῖ ἡ χρῆσις τοῦ Φελλῶν, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν Ἀγίων Πατέρων, οἱ ὅποιοι εἰκονίζονται στὴν κόγχη τοῦ Ἱεροῦ Βήματος νὰ συλλειτουργοῦν μὲ Φελλῶν καὶ Ὠμόφορο.

χρυσόν και λίθον και σμύρναν»⁵¹. Ἀπὸ τὴν διαταγὴν τοῦ Ἡρώδου, καθ' ἣν «ἀνείλε πάντας τοὺς παῖδας... ἀπὸ διεισόδου καὶ κατωτέρω», ὡς καὶ ἐκ τοῦ ὡς ἄνω εὐαγγελικοῦ χωρίου συμπεραίνουμεν, ὅτι, ὅτε ἐφθασαν οἱ Μάγοι εἰς τὸν Κύριον, ὁ Ἰησοῦς ἦτο ἤδη παιδίον καὶ ὀλίγον κάτω τῶν δύο ἐτῶν.

Τὰ ὡς ἄνω ἱστορικὰ στοιχεῖα ἐθεωρήσαμεν ἀπαραίτητα, ἵνα γίνῃ περισσότερον κατανοητὴ ἡ παράστασις τῶν Μάγων εἰς τὰς εἰκόνας τῆς Γεννήσεως.

Εἰς τὴν παράστασιν τῆς Γεννήσεως οἱ Μάγοι παρίστανται εἴτε ἐφιπποί, ἐρχόμενοι ἀπὸ μακρὰν, συνήθως ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸν - ἀριστερὸν μέρος τῆς εἰκόνης, εἴτε ἐγγὺς τοῦ σπηλαίου, προσκυνοῦντες τὸ «παιδίον», καθήμενον εἰς τὴν ἀγκάλῃν τῆς Θεοτόκου, κατὰ τὸ «ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς Μητρὸς αὐτοῦ». Οἱ Μάγοι εἰκονίζονται μὲ ἀνατολικὰς ἐνδυμασίας καὶ καλύπτραν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των. Εἰς τὰς χεῖρας των δὲ φέρουν τὰ γνωστὰ δῶρα. Ἀπὸ τὴν Ἀλωσην τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐντεῦθεν, (1453), πλεονάζει ὁ πρῶτος, ἐκ τῶν ὡς ἄνω, τύπος, ἥτοι τῶν ἐφιππων Μάγων⁵². Ὁ ἀριθμὸς τῶν Μάγων δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν Κ. Διαθήκην. Εἰς τὴν ἀγιογραφίαν εὐρίσκουμεν τρεῖς εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Δύσιν. Ὁ ἀριθμὸς εἶναι συμβολικὸς καὶ ἀποδίδεται εἰς τὰς τρεῖς ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου. Δι' αὐτὸ «ὁ εἰς παρίσταται νέος ἀγένειος, ὁ ἕτερος μεσήλιξ καὶ ὁ τρίτος πρεσβύτερος»⁵³. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀγιογραφία ἀποδίδει καὶ ὀνόματα εἰς τοὺς τρεῖς Μάγους, ἥτοι Βαλτάσαρ, Μελχίωρ καὶ Γιάσπαρ, ποὺ ἀνευρέθησαν εἰς τοιχογραφίας τῆς Καππαδοκίας καὶ ἀλλαχοῦ⁵⁴.

Ὡς ἐλέχθη ἐν τοῖς πρόσθεν, ἡ προσκύνησις τῶν Μάγων ἀπέχει χρονικῶς ἀπὸ τὴν Γέννησιν ὀλίγον πρὸ

τῶν δύο ἐτῶν. Καὶ ὁμοίως, οἱ Μάγοι, παρίστανται εἰς τὴν ὅλην σκηνὴν τῆς Γεννήσεως μετὰ τῶν Ἀγγέλων, τῶν ποιμένων κ.λπ. Τοῦτο ἐγένετο ἐκ δύο λόγων: Πρῶτον ὁ συνεορτασμὸς τῆς Γεννήσεως καὶ τῆς προσκυνήσεως τῶν Μάγων ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας⁵⁵, καὶ δεύτερον ἀπὸ τὸ γεγονὸς, ὅτι ἐν τῇ ἀγιογραφίᾳ ἰσχύει ἐν πολλοῖς ὁ «λειτουργικὸς χρόνος», ἥτοι ἡ ἀπεικόνισις πολλῶν θρησκευτικῶν θεμάτων, ποὺ ἀπέχουν μετὰ τῶν χρονικῶς, εἰς μίαν παράστασιν - εἰκόνα. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης, ὁ Πρόδρομος, εἰκονίζεται παρὰ τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, κηρύσσων καὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας εἰκόνης παρίσταται καὶ ὁ τρόπος τοῦ Μαρτυρικοῦ τοῦ θανάτου, ἥτοι ἡ κεφαλὴ του ἐπὶ πίνακι κ.λπ. Οὕτω καὶ εἰς τὴν Γέννησιν. Συναπεικονίζονται μετὰ τοῦ Θεοῦ Βρέφους καὶ τῆς Θεοτόκου ὁ Εὐαγγελιζόμενος Ἄγγελος, τὸ πλῆθος τῶν Ἀγγέλων, οἱ ποιμένες κατὰ τὴν φύλαξιν τῶν ποιμνίων, οἱ ποιμένες προσκυνοῦντες, τὸ Λουτρὸν τοῦ Θεοῦ Βρέφους, ὁ ἄστηρ καὶ οἱ Μάγοι.

Διὰ τὰ κλείσωμεν τὴν παράγραφον, μνημονεύομεν καὶ τὸ γεγονὸς, ὅτι οἱ τρεῖς Μάγοι παρίστανται καὶ μεμονωμένως, ἐφιπποί, ὁδηγοῦμενοι ὑπὸ τοῦ λαμπροῦ Ἀστέρος. Εἰς τὸ δάθος δὲ τῆς εἰκόνης, πολλάκις, εἰκονίζεται ἡ Βηθλεέμ. Ἡ παράστασις αὕτη μὲ τὴν τρίτην διάστασιν, ἥτοι τὸ δάθος, εἶναι καθαρῶς δυτικῆς ἐπιδράσεως, εἰδικώτερον δὲ ἀναγεννησιακῆς τεχνοτροπίας, καὶ δὲν ἐπεκράτησεν εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἀγιογραφίαν. Τέλος, «σπάνιος εἶναι ὁ σύνθετος τύπος, καθ' ὃν οἱ Μάγοι εἰκονίζονται εἰς διπλὴν σκηνὴν ἥτοι, ἀριστερὰ τοῦ σπηλαίου ἐρχόμενοι εἰς τὴν Βηθλεέμ⁵⁶, δεξιὰ δὲ εὐλαδῶς προσκλίνοντες καὶ προσκυνοῦντες τὸ Βρέφος».

Ἡ ἔλευσις τῶν Μάγων ἀπὸ τὰ δάθη τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἡ προσκύνησις ὑπ' αὐτῶν τοῦ Θ. Βρέφους δηλοῖ θεολογικῶς τὴν καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν, οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, προσδοκίαν τοῦ Μεσσίας ὡς Σωτῆρος αὐτῶν καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ ἀποδοχὴν τοῦ λυτρωτικοῦ Αὐτοῦ κηρύγματος. Τὸ γεγονὸς, ὅτι καὶ εἰς τοὺς εἰδωλολάτραις τῆς Ἀνατολῆς ἐστάλη Θεῖον σημεῖον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἄστηρ, ὡς ὁ Ἄγγελος εἰς τοὺς ποιμένας, ἵνα γνωστοποιήσῃ τὸ «μυστήριον», δηλοῖ τὴν καθολικότητα καὶ παγκοσμιότητα, ποὺ ἔχει ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς καὶ τὸ κήρυγμά του. Μόνον ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἐθεώρει τὸν Θεὸν τῆς Π. Διαθήκης, Θεὸν ἰδικόν του, ὑπάρχοντα, μάλιστα, ἐντὸς τῶν ἰδικῶν του γεωγραφικῶν συνόρων. Εἶναι δὲ γνωστὸν, μετὰ τῶν ἄλλων σχετικῶν, ὅτι ἡ μετάφρασις τῶν Ἑβδομήκοντα προεκάλεσε μέγα θρησκευτικὸν σχίσμα εἰς τοὺς δογματικούς Ἑ-

51. Ματθ. 6' 9 καὶ 11.

52. Πρβλ. Κ. Καλοκέρη, ἔ.δ., σελ. 52.

53. Κ. Καλοκέρη, ἔ.δ., σελ. 51. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν Μάγων ἐδίδετο καὶ ἕτερος συμβολισμὸς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ διακεκριμένου Ἀρχαιολόγου Καθηγητοῦ, ὅτε μᾶς ἐδίδασκεν τὴν Χριστιανικὴν Ἀρχαιολογίαν εἰς τὴν Θεολ. Σχολὴν Θεσ)νίκης τὴν 6' πενταετίαν τοῦ 60 λίαν ὀρθόδοξως, μὲ ζήλον καὶ μὲ πάθος, θὰ προσέθετον, διὰ πᾶν τι τὸ ὀρθόδοξον. Τοιοῦτοι Διδάσκαλοι μένουσι εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν Μαθητῶν καὶ εἰς τὸ στερέωμα τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας διὰ πάντα, «Ἀστέρες πολύφωτοι». Ὁ συμβολισμὸς εἶναι: Οἱ τρεῖς Μάγοι συμβολίζουν τοὺς λαοὺς τῶν τριῶν, ἕως τότε γνωστῶν, ἡπειρῶν, τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, φέροντες καὶ ἀναλόγους ἐνδυμασίας, τοῦ Ἀφρικανοῦ, Ἀσιάτου καὶ Εὐρωπαίου, διαφέροντες ἀντιστοίχως καὶ ὡς πρὸς τὰς ὀψεις αὐτῶν. Ὅτε τὸν 15ον αἰῶνα ἀνεκαλύφθη ἡ Ἀμερικὴ, ἐγένετο προσπάθεια, ἐν τῇ Δύσει κυρίως, καὶ εἰκονίζετο καὶ τέταρτος Μάγος, ὡς ἐκπρόσωπος τῶν λαῶν τῆς Νέας Ἠπείρου, τῆς Ἀμερικῆς. Ἀλλ' ἤδη οἱ τύποι τῆς Γεννήσεως μὲ τοὺς τρεῖς Μάγους εἶχον πλέον διαμορφωθῇ καὶ ἐπικράτησι εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Δύσιν. Καὶ ὁ τέταρτος Μάγος εἰς τὰς παραστάσεις τῆς Γεννήσεως δὲν ἐπεκράτησεν. Ἡ ἀποψὶς αὕτη δὲν γνωρίζομεν, ἐὰν ἔτυχεν περαιτέρω ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης καὶ ἐπεξηγήσεως, δι' αὐτὸ καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν παρούσαν παραπομπήν.

54. Πρβλ. Αὐτόθι, σελ. 51.

55. Μηναιὸν Δεκεμβρίου, ἔ.δ., σελ. 208α.

56. Κ. Καλοκέρη, ἔ.δ., σελ. 54.

ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΓΗ

Τοῦ κ. ΚΩΝ. Ρ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ

Καὶ ὁ Κύριος παρομοιάζει τοὺς ψευδαποστόλους ἢ ψευδοπροφήτας πρὸς λύκους διὰ τὴν ἀνθρώπινην τὰ ἐξῆς: Πρῶτον ὅτι οἱ λύκοι δὲν ἔχουν τὴν ἀθωότητα καὶ ἡμερότητα τοῦ προβάτου καὶ συνεπῶς εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνοι· καὶ δεύτερον ὅτι οἱ λύκοι πνίγουν τὰ πρόβατα ὅχι μόνον διὰ τὴν κορέσασιν τὴν πείναν τους, ἀλλὰ κυρίως τὴν ἀρπακτικὴν των διάθεσιν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος εἶχε προετοιμάσει τοὺς Ἀποστόλους Του, ὅτι θὰ συναντήσουν στὸ ἔργον, ποὺ τοὺς δίδει ἐντολὴν νὰ πραγματοποιήσουν, ὅχι μόνον δυσκολίες, ἀλλὰ καὶ διωγμοὺς ἀκόμη. «Ἰδοὺ Ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων»¹⁵. Ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, στὴν παράλληλον περιγραφὴν, μᾶς διέσωσε τὴν λέξιν «ἄρνας» ἀντὶ τῶν προβάτων. «Ἐπάγετε ἰδοὺ Ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων»¹⁶. Καὶ ὁ Ζιγαβηνὸς ἐπεξηγεῖ: «Τοὺς δώδεκα μὲν πρόβατα ἐκάλεσεν, ὡς τελειωτέρους, τοὺς ἑβδομήκοντα δὲν ἄρνας»¹⁷. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι «Ἀπόστολοι ἐν κυριολεξίᾳ εἶναι οἱ δώδεκα, ἀλλ' ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ καὶ πάντες οἱ ἀποστελλόμενοι ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς τὴν Ἱεραποστολικὴν δρᾶσιν τῆς Ἐκκλησίας, ὡς οἱ ἑβδομήκοντα»¹⁸.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι ἀκόμη, ὅπως παρατηρῇ καὶ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος, ὅτι ὁ Κύριος δὲν στέλνει τοὺς Ἀποστόλους πρὸς λύκους, ἀλλὰ «ἐν μέσῳ λύκων». Καὶ τὸ πρόβατον, ὅταν εὗρεθῇ μόνον του, «ἐν μέσῳ λύκων»,

εἶναι δυνατόν νὰ μὴ κατασπαραχθῇ; Εἶναι δυνατόν τὸ πρόβατον ν' ἀντιμετωπίσῃ τοὺς λύκους μόνον μὲ τὴν ἰδικὴν του δύναμιν;

Πῶς, λοιπὸν καὶ οἱ ψαράδες τῆς Γαλιλαίας, ποὺ ὡς μόνον ἐφόδιόν των εἶχαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ θὰ ἀντιμετωπίζαν, στὴν Ἱεραποστολικὴν των προσπάθειαν, διωγμοὺς, φυλακίσαις, δαρμούς, θανατικὰς ἐκτελέσεις; Καὶ ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων ἀπαντᾷ: «Χρεῖα τοίνυν Θεῖας ἡμῶν χάριτος καὶ νηφαλίας διανοίας καὶ βλεπόντων ὀφθαλμῶν ἵνα μὴ ζιζάνιον ὡς σίτον φαγόντες, ἐξ ἀγνοίας βλαβώμεν· μήτε τὸν λύκον πρόβατον ὑπολαβόντες, θηρευθώμεν»¹⁹.

Καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐπεδόθησαν στὴν δρᾶσιν των, κηρύττοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐντύπωσιν προκαλεῖ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Κύριος πρὸ τῆς Ἀναστάσεώς Του, ἀπηγόρευσε τοῖς μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις Του νὰ μεταβοῦν ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ Ἰσραὴλ: «Εἰς ὁδὸν ἔθνων μὴ ἀπέλθῃτε καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθῃτε»²⁰, τοὺς παρήγγειλεν.

Ἡ ἀπαγόρευσις ὅμως αὕτη ἦταν μᾶλλον προσωρινή, διότι οἱ Ἰουδαῖοι εἶχαν πρῶτον τὸ δικαίωμα νὰ διδασκῶν τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ οἱ δώδεκα εἶχαν καταρτισθῇ μόνον διὰ τοὺς Ἰουδαίους. Ὅταν ὅμως οἱ Ἀπόστολοι ἀπέκτησαν πείραν στὴν Ἱεραποστολικὴν των δρᾶσιν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἀπηρνήθησαν τὰ προνόμια των, τότε καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐστράφησαν πρὸς «πάντα τὰ ἔθνη», σύμφωνα ἄλλωστε καὶ μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Ἀναστάσεως Χριστοῦ: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη...», δηλ. πρὸς ὅλους τοὺς εἰδωλολάτρους. Διότι ἡ λέξις «ἔθνος» στὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν «ἔθνη» καὶ στὴν Κ.Δ. εἰδικώτερον, σημαίνει κυρίως ὅχι τὰ ἔθνη κατὰ τὴν γεωγραφικὴν ἐννοίαν, ἀλλὰ τοὺς εἰδωλολάτρους. Π.χ. «Ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ»²¹. «Ἦκουσαν δὲ οἱ Ἀπόστολοι οἱ ὄντες κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ὅτι τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ»²². Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀπ. Παῦλος χαρακτηρίζει τὸν ἑαυτὸν του ὡς Ἀπόστολον τῶν ἔθνων: «Εἰμὶ ἐγὼ ἔθνων Ἀπόστολος»²³.

Δὲν εἶναι ὅμως νοητόν, πῶς σήμερον ὠρισμένες Ἱεραποστολικὲς κινήσεις ἀπευθύνονται ὅχι στοὺς μὴ

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 54 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 3 τεύχους.

15. Ματθ. 10,16.

16. Λουκ. 10,3.

17. Π. Τρεμπέλα, Ὑπόμν. κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, σελ. 306.

18. Ἰωάν. Ν. Καρμίρη, Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιολογία, σελ. 374.

δραίους, διότι ἐθεωρήθη τὸ γεγονός προδοσία, ποὺ ὁ Θεὸς γνωστοποιεῖται καὶ ἐκτὸς αὐτῶν.

Νῦν δε, οὐχ' οὕτως. Ὁ Θεὸς τῆς Κ. Διαθήκης, εἶναι ὁ Θεὸς ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς. Διεστραμμένοι θρησκευτικοὶ φανατισμοὶ καταλύονται μὲ τὴν Γέννησιν τοῦ Θεανθρώπου. Καὶ ὁ εἰδωλολάτρης δύναται, πλέον, νὰ προσέλθῃ, νὰ προσκυνήσῃ καὶ νὰ δεχθῇ τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ὡς Λυτρωτὴν τῆς ζωῆς του. Τὸ διακηρύσσουσιν οἱ Ἀγγελοι κατὰ τὴν Γέννησιν, «... ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία», τὸ δηλώνει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, «πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη», διότι «... πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἔσπερον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ... καὶ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονομοῦ» (Γαλ. 4,29).

19. Εὐαγγ. Θεοδοῦρου, Ἀνθολόγιον Πατερικῶν Κειμένων, σελ. 35.

20. Ματθ. 10,5.

21. Ματθ. 6,32.

22. Πράξ. 11,1.

23. Ρωμ. 11,13.

γνωρίζοντας τὸν Χριστὸν καὶ τὴν διδασκαλίαν Του, ἀλλὰ σὲ χριστιανούς καὶ μὲ μοναδικὸν σκοπὸν νὰ προσηλυτίσουν, διὰ νὰ αὐξήσουν τοὺς ὁπαδούς των. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν δὲ τοῦ σκοποῦ των δὲν διστάζουν νὰ κάνουν συνεχῇ προπαγάνδα τόσο προφορικῶς, ὅσον καὶ γραπτῶς, διαθέτοντες πολλὰς φορὰς τὰ ἔντυπά των, ἀντὶ εὐτελεστάτου τιμήματος καὶ ὑποσχόμενοι στοὺς πτωχοὺς καὶ ἀδυνάτους, ὅτι θὰ τοὺς ἐπιλύσουν ὅλα τὰ προβλήματα των.

Ἐξυπακούεται ὅμως ὅτι διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προπαγάνδας των χρησιμοποιοῦν καὶ τὸ ψέμα. Ἀλλὰ «τὸ ψέμα ὅσο γυαλιστερό καὶ ἂν τὸ κάνει ἡ προπαγάνδα, ποτὲ δὲν θὰ μπορέσει νὰ ἐπικρατήσῃ, γιατί μέσα του ἔχει τὴν φθορὰ καὶ τὸ θάνατο. Κάθε προπαγάνδα, ἐφ' ὅσον μετέχει καὶ στὸ ψέμα, εἶναι καταδικασμένη στὴ φθορὰ τοῦ χρόνου. Εἶναι χρονική. Μόνο ἡ ἀλήθεια εἶναι ὑπερχρονική. Γιατὶ ἀλήθεια εἶναι ὁ Χριστός, πὺν εἶναι καὶ ὁ νικητὴς τοῦ θανάτου»²⁴.

Ἔτσι ὅσοι ἐνεργοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, δηλ. κατὰ τρόπον προσηλυτιστικόν, ὑπονομεύουν καὶ τὴν προσπάθειαν τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀκαταπαύστως προσεύχεται «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως».

Τοὺς εἰδωλολάτραις, λοιπόν, προσκαλοῦν οἱ Ἀπόστολοι νὰ πιστεύσουν στὸν Σωτῆρα Χριστόν, νὰ γίνουν μαθηταὶ Του. Καὶ μαθητὴς εἶναι ἐκεῖνος, πὺν μὲ τὴν θέλησίν του παρακολουθεῖ μία σχολὴ καὶ δέχεται τὶς ἀπόψεις τοῦ διδασκάλου. Προϋποθέσεις διὰ νὰ φοιτήσουν στὴ Σχολὴ τοῦ Χριστοῦ εἶναι ν' ἀπεκδυθῶν «τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον» καὶ νὰ ἐνδυθῶν τὸν νέον ἄνθρωπον, «τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν»²⁵, τὸν Χριστόν, πὺν εἶναι τὸ πρότυπο πρὸς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ συμμορφώωμεν τὴν ζωὴν μας. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐνδύεται τὸν Χριστόν διὰ τοῦ βαπτίσματος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος μὲ τὴν Θεῖαν Του προσταγὴν πρὸς τοὺς Ἀποστόλους δὲν παραλείπει νὰ τοὺς τονίσῃ: «Βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». «Τοῦ Πατρὸς, ὅστις ἔπεμψε τὸν Υἱόν Του, ἵνα ἀποθάνῃ διὰ τὸν ἄνθρωπον· τοῦ Υἱοῦ, ὅστις παρέδωκεν ἑαυτὸν εἰς θάνατον, προσφορὰν περὶ ἁμαρτίας· καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ ἀναγεννῶντος καὶ ἁγιάζοντος τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν»²⁶. Κατὰ δὲ τὸν Δαμασκηνὸν τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος εἶναι ἐπισφράγισις τῆς μαθητείας²⁷. Τὸ μαθητεύω, λοιπόν, ση-

μαίνει τὴν προηγουμένην τοῦ Βαπτίσματος διδασκαλίαν. Ἐπ' αὐτοῦ εἶναι εὐστοχος ἡ παρατήρησις, πὺν κάνει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος μετὰ τοῦ ἐπακολουθοῦντος διδάσκοντες: «Τὸ μὲν (μαθητεύειν) περὶ δογμάτων, τὸ δὲ (διδάσκειν) περὶ ἐντολῶν παραγγέλλων»²⁸. Ἔτσι ὁ βαπτισθεὶς ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καὶ ἀναγεννᾶται διὰ τῆς Θείας Χάριτος καὶ γίνεται πλέον μέλος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας τῶν ἄλλων μυστηρίων. Καὶ ὡς πολὺ ὀρθῶς παρατηρήθη «ὅσον καὶ ἂν αὐτὸς θεωρῇ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ξένου, ἡ Ἐκκλησία τὸν θεωρεῖ ἰδικόν της υἱόν, ἄσπτον ἴσως, ἀλλὰ πάντως υἱόν. Δν ἔχει παρὰ ἓνα βῆμα νὰ κάμῃ διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν, ἡ ὁποία τὸν περιμένει μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ αὐτὸ εἶναι κάτι διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνου»²⁹.

Καὶ ἡ διδασκαλία στοὺς βαπτισθέντας πλέον εἰδωλολάτραις εἶναι Θεῖα Προσταγὴ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, «διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν»³⁰, πολὺ δὲ περισσότερο, διότι, οἱ εἰδωλολάτραι, ἀγνοοῦσαν τὴν διδασκαλίαν τῆς Π.Δ. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος στοὺς Ἀποστόλους δὲν δίδει ὡς πηγὴ τῆς διδασκαλίας τὴν Π.Δ., ἀλλὰ «πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν»³¹. Καὶ ὅπως παρατηρῇ ὁ Μ. Βασίλειος «διδάσκοντες αὐτοὺς οὐχὶ τὰ μὲν τηρεῖν τῶν δὲ ἀμελεῖν, ἀλλὰ τηρεῖν ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν»³². Δηλ. νὰ φυλάσσουν στὸν βίον των ὅλα τὰ ἠθικὰ παραγγέλματα, πὺν σὰς ἔδωσα (λέγει ὁ Κύριος) ὡς ἐντολές.

Ἔτσι οἱ Ἀπόστολοι μετέδωσαν στοὺς πρώην εἰδωλολάτραις τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοὺς ἐκάλεσαν ν' ἀρνηθῶν τὴν πατρῴαν ἀσέβειαν καὶ νὰ πιστεύσουν στὸν Ἑσταυρωμένον καὶ Ἀναστάντα Χριστόν. Αὐτὸ ἀκριβῶς τονίζει καὶ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος ὅταν λέγῃ, ὅτι πρέπει νὰ ἐνδιαφερόμεθα ὄχι μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἄλλους καὶ ὄχι μόνον μὲ τὸν λόγο, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ παράδειγμά μας. Ἄς ἀκούσωμε ὅμως καὶ τὸν ἴδιον: «Θὰ ἤθελα (ὅσα ἀκούτε στὰ κηρύγματά μου) νὰ μὴν τὰ κρατᾶτε μόνο γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας, ἀλλὰ νὰ τὰ διδάσκετε καὶ σὲ ἄλλους, ἔτσι πὺν νὰ πορεῖτε νὰ τοὺς συμπαραστήκεστε πνευματικά. Μάλιστα, θὰ ἤθελα νὰ μὴν τὸ πραγματοποιεῖτε αὐτὸ μόνο μὲ τὰ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἔργα σας νὰ καθοδηγεῖτε τοὺς γύρω σας γιὰ τὴν προκοπὴν τους στὴ χριστιανικὴ ζωή». Καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο τῆς ὁμιλίας του παρατηρεῖ: «Γιατὶ τὸ νὰ μὴν εἴμαστε

24. Τιμοθέου Ν. Κιλίφη, Τολμηροὶ ψιθυρισμοί, σελ. 230-231.

25. Κολασ. 3, 9-10.

26. Π. Τρεμπέλα, Ὑπόμν. κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, σελ. 526.

27. Ἐνθ' ἄνωτ.

28. Ἐνθ' ἄνωτ.

29. Β. Πλουμίδη, Εἰσαγωγή εἰς τὸν Χριστιανισμόν, σελ. 112.

30. Ματθ. 28, 20.

31. Π. Τρεμπέλα, Ὑπόμν. κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, σελ. 526.

32. Ἐνθ' ἄνωτ.

ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΩΝ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ*

Τοῦ κ. ΔΑΜΠΡΟΥ Κ. ΣΚΟΝΤΖΟΥ

θεολόγου - καθηγητοῦ

Πιὸ ἐξελιγμένη μορφή λατρείας τοῦ Διονύσου ἦταν οἱ ὁμώνυμες διονυσιακὲς γιορτὲς στὴν Ἀττικὴ, ἢ συνέχεια τῶν πρωτογόνων χθονίων τελετουργιῶν, κατὰ τίς ὁποῖες γινόταν ἀναπαράσταση τῶν παθῶν καὶ τῶν ἐρωτικῶν περιπετειῶν τοῦ θεοῦ. Στὰ «Κατ' Ἀγροῦς» ἢ «μικρὰ Διονύσια», καθαρὰ γεωργικὴ γιορτὴ, «εἶποντο πρὸ τῆς θυσίας ἀναγκαίως ἄφθονοι σπονδαί, δεῖπνα φαιδρά, ἄγῳνες, πομπαὶ καὶ ὀρχήσεις φανταστικά, ἴσως δὲ καὶ προσωποδοφορίαι, αἵτινες προσεκάλουν ζωρότητα καὶ καθ' ὅς οἱ ἀγρόται ἀντήλλασσαν σκώματα καὶ βωμολοχίας παραγαγοῦσαι μετ' οὐ πολὺ τὸν κωμικὸν διάλογον» (P. Decharme, *Μυθολογία τῆς Ἀρχ. Ἑλλάδος*, τομ. Β', σελ. 510).

Ἡ σημαντικώτερη ὅμως διονυσιακὴ γιορτὴ ἦταν τὰ «Μεγάλα» ἢ «ἐν Ἀστὺ Διονύσια», πού καθιέρωσε ὁ τύραννος Πεισίστρατος τὸ 531 π.Χ., καὶ γιορτάζονταν τὸ μῆνα Ἑλαφβολιώνα (τέλη Μαρτίου), (βλ. Botsford - Robinson, *Ἀρχαία Ἑλλ. Ἱστορία*, Ἀθήνα, 1985, σελ. 105). Ὁ χαρακτήρας τῆς ἦταν ὀργιαστικός, αἰσθησιακὸς καὶ ἐκστατικός (Θουκυδίδης *Ἱστορ.* V, 20). Κύρια στοιχεῖα τῆς ἦταν ἡ μέθη, ἡ κραιπάλη, ὁ ἐρωτισμὸς καὶ ἡ φαλλολατρεία (λατρεία τοῦ ἀνδρικοῦ ὄργανου!), ὡς κατ' ἐξοχὴν συμβόλου τῆς γονιμότητος (Πλουτάρχου, *Ἡθικά*, 521e). Πλήθος δὲ ὁμοιωμάτων ἐφέρετο ἀπὸ τοὺς «φαλλοφόρους» στὴν καθιερωμένη μεγάλη πομπή, ψάλλοντας φαλλικά ἄσματα καὶ ὁ λαὸς ἔκραζε δαιμονισμένα ἀπὸ ἐκ-

σταση. Ἀκολουθοῦσαν οἱ ἰθύφαλλοι μεθύσμενοι καὶ μεταμφιεσμένοι σὲ γυναῖκες. Ὅπως ἀναφέρει ὁ μέγας φιλόσοφος Πλάτων, «καπνοῦ καὶ θύρων καὶ ψαλτήρων καὶ συρίγγων καὶ αὐλῶν ἢ πόλεις ἦν πλέα πᾶσαν ἐθεάσατο περὶ τὰ Διονύσια μεθύουσιν» (Πλάτωνος *Νομ.* Βιβλ. Γ'). Ἀξιοσημεῖωτο εἶναι ἐπίσης τὸ γεγονός πὺς οἱ μεγάλοι τραγικοὶ ποιητὲς Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς καὶ Εὐρυπίδης, πολὺ γρήγορα ἀποδέσμευσαν τὴν ἀπαράμιλλη ποιήσῃ τους ἀπὸ τὰ βακχικά θέματα.

Οἱ Ρωμαῖοι κάθε χρόνο στὰ τέλη Δεκεμβρίου γιόρταζαν τὰ «Σατουρνάλια», τὴ μεγαλύτερη γιορτὴ τους πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ Σατούρνου (Κρόνου), ἢ ὁποία ἦταν ἐξέλιξη τῶν πανάρχαιων τελετουργιῶν τῶν Τυρρηνῶν, πρώτων εἰς κατοίκων Ἰταλικῆς χερσονήσου. Σκοπὸς τῆς γιορτῆς ἦταν νὰ ἐξευμενιστεῖ ὁ θεὸς νὰ ἄρει τὴν κακοδαιμονία ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία καὶ νὰ ξαναφέρει τὴν ἀρχέγονη εὐτυχία καὶ μαζὶ τὴν ἄνοιξη μὲ πλούσια σοδιά (βλ. Ὁβιδίου, *Μεταμορφώσεις Η'* καὶ Ὁρατίου, *Ὡδὴ Γ'*). Ἡ γιορτὴ ἄρχιζε μὲ θυσία ζῶων καὶ τίς χαρμόσυνες κραυγὰς τῶν ἐορταζόντων σ' ὅλη τὴν πόλη, κι ἀργότερα σ' ὅλη τὴν αὐτοκρατορία, «*do Saturnalia, bona Saturnalia!*». Κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς γιορτῆς ἦταν ἡ εὐφορία, τὸ γλέντι, ἡ μέθη, ἡ κραιπάλη, οἱ μεταμφιέσεις καὶ τὰ τυχερὰ παιχνίδια ὅπου χάνονταν τεράστιες περιουσίες. Ἐπίσης δὲν ἦταν σπάνιες οἱ περιπτώσεις πού ἀναφέρονταν βιασμοὶ γυναικῶν καὶ παιδιῶν πάνω στὴ μέθη καὶ τὴν ἐκσταση.

Ἡ γιορτὴ αὐτὴ πέρασε καὶ στοὺς Γαλάτες καὶ

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 61 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 τεύχους.

μεταδοτικοὶ γίνεται ἢ ἀπὸ κακότητα ἢ ἀπὸ τεμπέλαια καὶ ἀδιαφορία. Καὶ τὸ ἓνα, ὅμως, καὶ τὸ ἄλλο εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ καταστρέψουν αὐτὸν πού τὰ ἔχει. Ἀν, ἀντίθετα, χωρὶς ζηλότυπη κατακράτηση, προωθήσεις καὶ σὲ ἄλλους τὴν πνευματικὴ τροφή, τότε θὰ ὠφελήσεις ταυτόχρονα καὶ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ τὸν συνάνθρωπό σου»³³.

Ἐπειδὴ δὲ ἦταν ἐπίπονος καὶ καθ' ὑπερβολὴν βαρεία ἡ ἀποστολή, πού ἀνέθεσε ὁ Κύριος στοὺς Ἀποστόλους, δηλ. νὰ καλέσουν «πάντα τὰ ἔθνη» νὰ μαθητεύσουν, τοὺς βεβαιώνει: «Καὶ ἰδοὺ, Ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»³⁴.

Ἡ ἀντωνυμία προτάσσεται μετ' ἐμφάσεως διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι κανεὶς ἀπολύτως ἄλλος, ἀλλὰ μόνον Αὐτός, ὁ Ἀναστάς Κύριος, ὁ Παντοδύναμος Θεός, θὰ

εἶναι συμπαράστατης καὶ σύμμαχος τῶν Ἀποστόλων στὴν προσπάθειά των αὐτή.

Ἔτσι οἱ ἄπολοι καὶ καταπονημένοι Ἀπόστολοι, πού «οὐδεὶς παρησία ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων»³⁵, τώρα μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἔπαιρναν δύναμιν καὶ περιφρονοῦσαν κινδύνους καὶ στερήσεις τόσον, ὥστε προσέφεραν καὶ τὸν ἑαυτὸν τῶν θυσιῶν στὸν Χριστόν.

Μὲ μοναδικόν, λοιπόν, ἐφόδιον τὴν πίστιν καὶ μὲ τὴν δύναμιν, πού μετέδιδε στοὺς Ἀποστόλους ἡ Θεία ὑπόσχεσις, «ἰδοὺ, Ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος», ἔφεραν «εἰς αἶσιον πέραν τὸ μεγαλύτερον ἔργον, τὸ ὁποῖον ἦτο δυνατόν ποτε νὰ συλλάβῃ ἀνθρώπινη φαντασία, νὰ διδάξωσι δηλ. «πάντα τὰ ἔθνη» καὶ νὰ καταστῶσιν οἱ Ἱεραπόστολοι ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος»³⁶.

33. Ἡλία Βουλγαράκη, Ὁ Χρυσόστομος καλεῖ γιὰ Ἱεραποστολή, σελ. 14-15, 17.

34. Ματθ. 28,20.

35. Ἰωάν. 7,13.

36. Ἱερωνύμου Ἱ. Κοτσώνη, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Ἡ ἐπὶ τὴν νίκην πεποιθήσεις τῶν πρώτων χριστιανῶν ὡς Ἱεραποστολικὴ δύναμις, σελ. 51.

είναι γνωστή ως «χυδαία Σατουρνάλια» ή οποία γινόταν προς τιμήν του θεού Ίξου. Χαρακτηριστική είναι ή άγρια έκσταση στην οποία έπεφταν οι έορτάζοντες, ό χορός μέχρι λιποθυμίας και ή μετεμπίεση σε ζώα. Η γιορτή αυτή προσέλαβε μεγαλοπρέπεια καθ' όλη τη διάρκεια του Μεσαίωνα σ' όλόκληρη τη Δύση.

Άλλη όργιαστική ρωμαϊκή γιορτή ήταν τὰ «Λουπερκάλια», ή λατρεία της Λούπερκα - Λύκαινας, της τροφού των Ρέμου και Ρωμύλου. Αυτή ήταν αστενώτατα συνδεδεμένη προς τους περι κτίσεως της Ρώμης θρύλους και τὸ γεγονός ότι σὺν τῷ χρόνῳ άπώλεσε τὸν θρησκευτικό της χαρακτήρα συνετέλεσεν ὥστε ή έορτή αυτή νά θεωρείται ὡς λαϊκή μάλλον διασκέδασις, ικανοποιούσα ταυτοχρόνως και τὰ δεισιδαιμονικά ένστικτα τοῦ πλήθους» (Μεγ. Έλλ. Έγκυκλ. τομ. ΙΣΤ' σελ. 304). Η έορτή περιλάμβανε θυσία ζώων και κυρίως σκυλιῶν στὸ άγαλμα της λύκαινας στην αγορά, μεγάλη πομπή στὸν Παλατίν λόφο στὸ σπήλαιο όπου κατὰ τὴν παράδοση ήταν ή φωλιά της λύκαινας - τροφού των κτιτόρων της Ρώμης και τέλος πλούσιο γεῦμα, μέθη, τραγούδια και εὐθυμία. «Κατὰ τὴν διαδρομὴν των Λουπέρκων (πρὸς τὸ λόφο) ἤδοντο άσεμνα άσματα, ἐλέγοντο διάφορα άνοικτά άστεία και ἐτελοῦντο άπρεπεῖς χειρονομίαι... Άποκτήσαντα μεγάλην δημοτικότητα παρὰ τῷ λαῷ διετηρήθησαν και μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ αἰῶνας και μεταξὺ των Χριστιανῶν. Κατεδικάσθησαν ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ πάπα Γελασίου τῷ 494» (αὐτόθι). Έτσι πράγματι τὰ Λουπερκάλια μαζί με τὰ χυδαία Σατουρνάλια των Γαλατῶν είναι οἱ συνδετικοὶ κρίκοι των άρχαίων όργιαστικῶν ειδωλολατρικῶν γιορτῶν με τις σύγχρονες καρναβαλικές, των ὁποίων ή καταβολή είναι κοινή και οἱ ὁμοιότητες των στοιχείων τους καταπληκτικές.

Στὸ Βυζάντιο τὰ ειδωλολατρικά καρναβαλικά ἔθιμα και οἱ γιορτές συνεχίστηκαν με τις γνωστές γιορτές των «Καλανδῶν», πού γινόταν πρὸς τιμὴν τοῦ φοβεροῦ διπρόσωπου Ρωμαϊκοῦ θεοῦ Ίανου, τὴν 1η Ίανουαρίου. Κύρια στοιχεῖα της ήταν ή εὐθυμία, τὸ γλέντι, ή μέθη στὰ καπηλιά, ή παρέλαση μεταμφιεσμένων στους δρόμους, οἱ χαριεντισμοί, οἱ βωμολοχίες και τὰ αὐτοσχέδια άσεμνα δρώμενα των λαϊκῶν θεατρῶν στίς πλατεῖες. Άλλη όργιαστική γιορτή ήταν τὰ «Βρουμάλια» πρὸς τιμὴν της χειμερινῆς τροπῆς τοῦ ἡλίου. Η ΣΤ' Οἰκ. Σύνοδος κατεδίκασε τις ειδωλολατρικές αὐτές γιορτές με τὸν ΕΒ' Κανόνα της: «Τὰς οὕτω καλουμένας Καλάνδας και τὰ λεγόμενα Βοτὰ και τὰ καλούμενα Βρουμάλια και τὴν ἐν τῇ πρώτῃ Μαρτίου ἐπιτελουμένην πανήγυριν, καθάπαξ ἐκ της τῶν πιστῶν πολιτείας περιαιρεθῆναι βουλόμεθα» (Ράλλη - Ποτλῆ, Σύνταγμα, τομ. Β' σελ. 448).

Πατρίδα των συγχρόνων καρναβαλικῶν γιορτῶν είναι ή μεσαιωνική Δύση και κυρίως ή Ἱταλία, στην ὁποία οἱ άρχαῖες ειδωλολατρικές γιορτές προσέλαβαν ἐξαιρετική λαμπρότητα και ανάπτυξη. Συνδέθηκαν μάλιστα μετὰ τὴν ἐκπνοή της ειδωλολατρείας με τὸ Χριστιανικό έορτολόγιο και ἐπεκράτησε νά γιορτά-

ζονται καθ' ὅλη τὴν περίοδο της Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς!

Όνομαστὰ ὑπῆρξαν τὰ καρναβάλια της Ρώμης, Βενετίας και Φλωρεντίας. Η μεγάλη συρροή πλούσιων ξένων στη Ρώμη άνάγκασε τὸ Βατικανὸ νά ἀνέχεται αὐτές τις γιορτές, κι ακόμα κάποιοι πάπες τις ὑποστήριξαν γιὰ τὴ μεγαλύτερη ἐπιτυχία τους. Ἐπὶ πάπα Παύλου Γ' (1534-1549) τὸ καρναβάλι της Ρώμης κατέστη λαμπρότατο, ἐπίσης ὁ Ἰούλιος Γ' ἔδωσε μεγαλοπρεπεῖς δεξιώσεις στὸ Καπιτώλιο, προσκαλέσας τις ὥραῖες γυναῖκες της Ρώμης! Ὁ πάπας Κλήμης ΙΑ' (Άποστ. Ἐπιστ. 1719 και 1721) και ὁ Βενέδικτος ΙΔ' (Έγκυκλ. 1748) ζήτησαν νά περιοριστοῦν αὐτές, ἀλλὰ χωρίς άποτέλεσμα, μόνο πού τις περιόρισαν στίς πρώτες ἑβδομάδες τοῦ Τριωδίου (Μεγάλη Έλλ. Έγκυκλ. τομ. ΙΓ', σελ. 862).

Στὸ καρναβάλι της Βενετίας, σύμφωνα με διάφορες μαρτυρίες, λάβαιναν χώρα άσεμνα δρώμενα, στὸ ὁποῖο συνέρρεε πλῆθος πορνῶν ἀπὸ ὅλη τὴν Ἱταλία. Ἐπίσης στὸ περιβόητο καρναβάλι της Φλωρεντίας, άνάμεσα στους πλούσιους άστούς, γινόταν άκατονόμαστα ὄργια, γιὰ τὰ ὁποία σχηματίζουμε κάποια ἰδέα ἀπὸ τὰ ἀποκριάτικα τραγούδια τοῦ Λαυρεντίου των Μεδίκων (carti carnascialeshi).

Σήμερα σὲ ὁλόκληρο τὸν κόσμο τὰ ειδωλολατρικῆς προελεύσεως καρναβαλικά ἔθιμα παρουσιάζουν μιὰ καταπληκτική ἀκμή. Στην πάμπτωχη Βραζιλία οἱ κάτοικοι τοῦ Rio de Janeiro, κατὰ δική τους ὁμολογία, ζοῦν μόνο γιὰ νά γιορτάζουν κάθε χρόνο τις καρναβαλικές γιορτές(!), άγνοώντας τις τραγικές συνέπειες της όργιαστικῆς γιορτῆς με τοὺς δεκάδες φόνους, τοὺς ἑκατοντάδες βιασμούς και τις άμέτρητες κλοπές. Αἰτία αὐτῆς της ἀκμῆς είναι ἀναμφίβολα ὁ σύγχρονος πνευματικὸς αποπροσανατολισμὸς τοῦ ἀνθρώπου, ή σύγχυση, ή άβεβαιότητα και τὸ άγχος πού δημιουργεῖ ὁ σημερινὸς λαθεμένος τρόπος ζωῆς. Ὁ ξέφρενος χορός, ή χαλάρωση των ἡθῶν και ή μεταμφίεση δημιουργοῦν τὴν ψευδαίσθηση διεξόδου και πρόσκαιρης λύτρωσης.

Οἱ σύγχρονες λοιπὸν καρναβαλικές γιορτές στη Χώρα μας, οἱ ὁποῖες ταρασσουν τὸ βαθύτερο θρησκευτικό, ἀνθρωπολογικό και ὀντολογικό περιεχόμενο των πρώτων Κυριακῶν τοῦ Τριωδίου, δὲν ἔχουν καμιά σχέση με τὴν πολιτισμική παράδοσή μας, ἀλλὰ είναι ἀποκύημα πρωτογόνων τελετουργιῶν και ἔθιμων των άγραμμάτων χωρικῶν και περιθωριακῶν άστῶν. Σήμερα δύο χιλιάδες χρόνια μετὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Χριστιανισμοῦ, της θρησκείας της άγάπης, της ἐλπίδας και τοῦ φωτός, ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι μεταμφιέζονται σὲ Σειληνοὺς, Σατύρους και Μαινάδες, με τις εἰδεχθεῖς μάσκες, νά λατρεύουν ἀκούσια τοὺς σκοτεινοὺς θεοὺς Σατοῦρνο, Ίανὸ και Διόνυσο!

(Τέλος)

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Ἡ ἀνατολὴ τῆς Ἀνατολῆς.

—ΠΟΙΟ ΘΑ ΕΙΝΑΙ τὸ νέο «BEST SELLER»
στὶς χώρες τοῦ Ἀνατολικοῦ Μπλόκ, τώρα ποὺ ἔπε-
σαν τὰ τείχη;

Ἀπάντηση: Ἡ Ἀγία Γραφή! Ἀπάντηση - ἀπαί-
τηση γιὰ γνήσια εὐτυχισμένη ζωὴ!

Μαζικὲς παραγγελίες ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Εὐ-
ρώπη ἔχουν κατακλύσει τοὺς ἐκδοτικοὺς οἴκους τῆς
Δύσεως. Ἀπ' ὅ,τι διαβάζουμε, ἡ ζήτηση εἶναι τέτοια,
ποὺ ὑπολογίζεται ὅτι θὰ χρειαστεῖ νὰ σιαλοῦν του-
λάχιστον 10.000.000 ἀντίτυπα σὶ Ἀνατολικά τοῦ Βε-
ρολίνου.

Εὐκαιρία νὰ θυμίσουμε ὅτι:

Τὸ Εὐαγγέλιο μεταφράστηκε στὴ σύγχρονη τουρ-
κικὴ. Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τίμησε τὶς ἐκδόσεις
ROBERT γιὰ τὴν ἐκτύπωση καὶ κυκλοφορίαν τῆς
Βίβλου τοῦ GUTENBERG. Πρόκειται γιὰ τὸ πρῶ-
το βιβλίον ποὺ ἐκτυπώθηκε ἀπὸ τὸν GUTENBERG.
Θυμίζουμε ἀκόμη ὅτι στὴ Βραζιλία ἐφαρμόζεται πρό-
γραμμα γιὰ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ διδασκαλίαν τῆς Κ. Δ.
στὰ σχολεῖα, μὲ τὴν διανομὴν 25.000.000 ἀντιτύπων
στοὺς μαθητὲς.

Δὲν εἶναι τυχαῖο ποὺ τὸ Βιβλίον τῶν βιβλίων κερ-
δίζει συνεχῶς ἔδαφος στὴν ὑδρογείον, σπιθαμὴν πρὸς
σπιθαμὴν. Ἡ Βίβλος εἶναι πρώτη σὲ κυκλοφορίαν, σὲ
παγκόσμια ἐπίπεδα.

—Ποιά εἶναι ἄραγε ἡ «θέση» τῆς Κ. Δ. στὴν
ὀρθόδοξη Ἑλλάδα; τὴ χώρα ποὺ δάνεισε τὴ γλῶσσα
τῆς σὺν Εὐαγγέλιον, 2000 χρόνια πρὶν;

Χωρὶς τίτλο.

ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΕ παιδιά πεθαίνουν κάθε ὥρα
σὲ χώρες τῆς Νότιας Ἀφρικῆς. Κάθε χρόνο φεύγουν
ἀπὸ τὴ ζωὴ 750.000 νήπια καὶ 350.000 βρέφη. Αἰ-
τία τῆς μεγάλης θνησιμότητος θεωρεῖται τὸ χαμηλὸ
βιοτικὸ ἐπίπεδο καὶ τὸ ἀνεπαρκὲς σύστημα ὑγείας
τῶν χωρῶν αὐτῶν. Τὶς πληροφορίες δίνει ἡ νοτιο-
αφρικανικὴ ἐφημερίδα «WEEKLY MAIL».

Ἄλλη πληροφορία λέει ὅτι «ἡ βιομηχανικὴ πα-
ραγωγὴ τροφῶν γιὰ σκύλους, ἀντιπροσωπεύει γιὰ
κάθε ἡμερικανὸ σκύλο, περίπου τὸ μισὸ αἰσόδημα τοῦ
φτωχοῦ Ἰνδοῦ» (Ρ. Λατιές).

—Ποιὸς εἶπε ὅτι ὁ ἀτομισμὸς δὲν θάξει τὴ σφρα-
γίδα τοῦ σὺν συνειδήσεως καὶ πὼς ἡ ἀδιαφορία γιὰ
τὸ συνάνθρωπο δὲν ἔχει γίνῃ τρόπος ζωῆς;

Κάποτε, στὴν ἐποχὴ τοῦ Χριστοῦ, τὰ «κυνάρια»
ἐτρώγαν ἀπὸ τὰ ψίχουλα ποὺ ἔπεφταν ἀπ' τὰ τραπέ-
ζια τῶν ἀνθρώπων.

—Σήμερα, μήπως οἱ ὄροι ἔχουν ἀντιστραφεῖ;

Ὁ Γολγοθὰς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Βοιωτῶν.

Ο ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΣ Μητροπολίτης Θηβῶν
καὶ Λεβαδείας κ. Γερώνυμος μίλησε ἐνώπιον πολυ-
πληθοῦς ἀκροατηρίου στὴ Θήβα (31.1.90) καὶ στὴ
Λιβαδιά (4.2.90) μὲ θέμα «Τὸ χιλιαστικὸ θέμα στὴ
Βοιωτία, σήμερα». Μὲ τὴν παράθεση ἀδιάσειστων
στοιχείων - ντοκουμέντων, ὁ Σεβασμιώτατος κ. Γε-
ρώνυμος ἀπέδωσε μὲ ἀδρές γραμμὲς τὸ πλαίσιο τοῦ
προβλήματος. Ἡ φωνὴ ἀγωνίας τοῦ ποιμένου —εὐ-
θύνης φωνῆ— εἰσχώρησε σὶς καρδιές, δονώντας
τὶς πρὸ εὐαισθητὲς χορδὰς τοῦς. Αὐθόρμητες ἦσαν οἱ
δηλώσεις συμπαραστάσεως καὶ συστρατεύσεως τόσο
τοῦ κλήρου ὅσο καὶ τοῦ λαοῦ στὴν ἱερὴ προσπάθεια
τοῦ ποιμενάρχου του. Κυριεραῖοι ὅλοι σὶν Γολγοθὰ
τῆς Βοιωτικῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς
Ἑλλάδος 89,4 FM, μετέδωσε καὶ τὶς δύο διαλέξεις
καθὼς καὶ ἀποκλειστικὲς συνεντεύξεις τοῦ Μητροπο-
λίτου κ. Γερωνύμου.

Ἀξίζει νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι τὸ ἀπόγευμα τῆς Τε-
τάρτης 21 Φεβρουαρίου, ἔγινε δέηση σὶν Καθε-
δρικὸ Ναὸ Ἀθηνῶν καὶ στὴ συνέχεια πορεία πρὸς
τὴ Βουλὴ.

Χριστὸς ἡγείσθω!